

ANKASAM bülten

13 Ocak 2025
SAYI: 2025/2

Çin-Rusya Askeri İşbirliği

03

Çin-Laos ilişkileri ve
Bölgesel Güç
Dengeleri

28

Paraguay'ın Çin ve
Tayvan Arasındaki
Denge Arayışı

İÇİNDEKİLER

ANKASAM ANALİZ

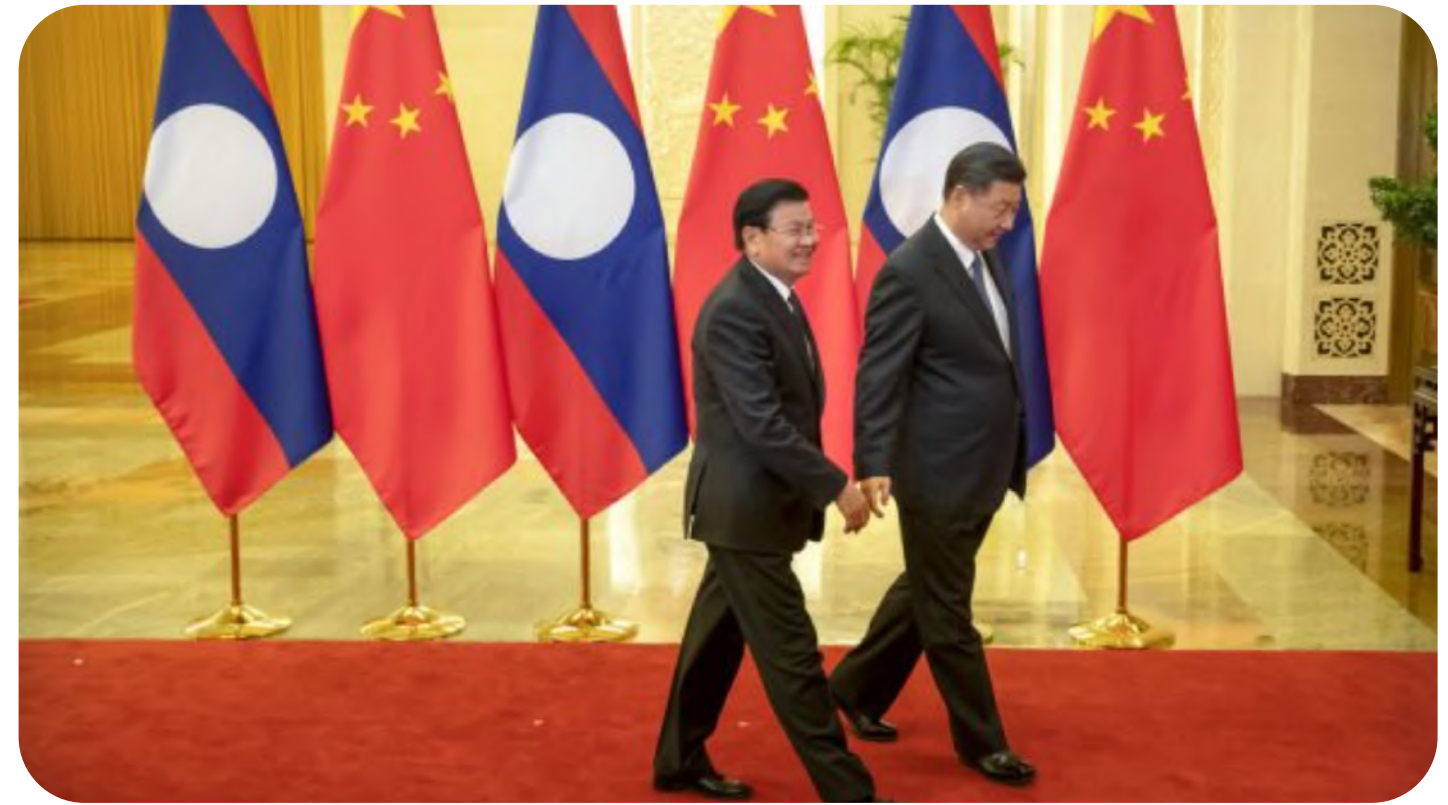
- 03** Çin-Laos ilişkileri ve Bölgesel Güç Dengeleri
Simay GÜZEL
- 06** 2024'te Enerji Geçişi: Jeopolitik Gerilimler ve Nükleer Güvenlik
Ömer Faruk PEKGÖZ
- 09** Fiji-Çin Yakınlaşması: Pasifik'teki Güç Rekabeti
Zeki Talustan GÜLTEN
- 11** Almanya Siyasetinde Doğu-Batı Bölünmesi
Erdem Baran ALKAN
- 14** Amazonların Geleceği: Küresel İklim ve Çevreye Yansımalar
Ali Caner İNCESU
- 17** Çin-Rusya Askeri İşbirliği
Zeki Talustan GÜLTEN
- 20** Avrupa'nın Rusya-Ukrayna Savaşı'ndaki Olası Değişikliklere Karşı Hazırlığı
Gamze BAL
- 23** Lai Ching-te'nin Pasifik Turu
Simay GÜZEL
- 26** Orta Asya'da Güçlü Bir Ortak: Japonya
Şeyma KIZILAY
- 28** Paraguay'ın Çin ve Tayvan Arasındaki Denge Arayışı
Ali Caner İNCESU
- 31** Şi Cinping'in Kültür Üzerine Düşüncesi
Zeynep Çağla ERİN
- 33** Trump'ın Kuzey Stratejisi: Kanada ve Grönland
Ali Caner İNCESU

BASINDA ANKASAM

- 36** Medya

DERGİLER

- 37** Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi
Bölgesel Araştırmalar Dergisi

ANKASAM ANALİZ

Çin-Laos İlişkileri ve Bölgesel Güç Dengeleri

Simay GÜZEL

Laos, Güneydoğu Asya'nın karayla çevrili bir ülkesi olarak coğrafi konumu ve sınırlı ekonomik kaynaklarıyla küresel güç mücadelesinde stratejik bir noktadır. Çin'in ekonomik etkisi ve Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) güç stratejileri, tıpkı diğer Asya-Pasifik ülkeleri gibi Laos'un da bu iki süper gücün rekabetinde önemli bir noktaya gelmesine yol açmıştır. Özellikle Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi projeleri ve ABD'nin çevre koruma, insan hakları gibi politikaları Laos'u bölgesel dengede bir mihenk taşı haline getirmektedir. Çin'in Laos üzerindeki etkisinin zaman içindeki evrimi, ABD'nin Laos'taki varlığı ve Vietnam gibi bölgesel aktörlerin oynadığı roller, bu bölgedeki güç dengelerini belirlemiştir.

Çin ve Laos arasındaki ilişkiler, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda tarihsel, kültürel ve siyasi derinliklere sahiptir. Çin, özellikle son yıllarda Laos'un en önemli stratejik ortaklarından biri haline gelmiş ve bu süreçte iki ülke arasında "kazan-kazan" anlayışına dayalı işbirliği projeleri geliştirilmiştir. Özellikle Kuşak ve Yol Girişimi'nin, Laos'un ekonomik kalkınmasını hızlandırmak için büyük bir fırsat sunduğunu söylemek mümkündür. Laos, Çin'in altyapı projeleriyle modernleşme yolunda önemli adımlar atmıştır. En dikkat çekici projelerden biri olan Çin-Laos Demiryolu, yalnızca Laos'un bölgesel ticaret entegrasyonunu geliştirmekle kalmamış, aynı zamanda ülkenin karayla çevrili konumundan kaynaklanan ekonomik dezavantajları hafifletmiştir.[1] Çin, bu projeye Laos'un Güneydoğu Asya'daki ulaşım ağına bağlanmasını sağlamış ve bölgenin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmuştur.

Çin Başbakanı Li Qiang'ın Laos'a 11 Ekim 2024 tarihinde yaptığı ziyaret, iki ülke arasındaki ekonomik işbirliğini derinleştirme çabalarını vurgulamıştır.[2]. Bu ziyarette, iki ülke arasında tarım, enerji ve altyapı projelerini genişletmeye yönelik bir dizi anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmalardan yola çıkarak özellikle Çin-Laos Demiryolu'nun ekonomik entegrasyon ve ticaret hacmini artırması beklenmektedir. Bu tür yatırımlar, Çin'in bölgesel nüfuzunu pekiştirirken, Laos'un kalkınma hedeflerine ulaşmasına önemli katkılar sağlamaktadır. Çin Komünist Partisi'nin Dış İlişkiler Departmanı tarafından yürütülen çalışmalar da Çin'in Laos'la siyasi bağlarını güçlendirme konusundaki kararlılığını göstermektedir.[3]. Bu tür girişimler, Laos'un Çin'le olan bağlarını sadece ekonomik düzeyde değil, siyasi ve ideolojik bir çerçevede de derinleştirmektedir. Çin'in bu stratejisi, Laos'un yalnızca bir ekonomik ortak değil, aynı zamanda bölgesel ve uluslararası meselelerde bir müttefik olarak konumlanmasını hedeflemektedir.

Çin'in Laos'taki etkisi yalnızca ekonomik yatırımlarla sınırlı değildir. Şi Jinping'in "Xiplomacy" olarak adlandırılan liderlik diplomasisi, iki ülke arasındaki siyasi ve kültürel bağları güçlendirmeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda Çin ve Laos liderleri arasındaki üst düzey görüşmeler ve anlaşmalar, iki ülkenin karşılıklı çıkarlarını ilerleten politikalar geliştirmesine olanak sağlamıştır.[4]. Çin'in Laos'a sağladığı kapsamlı destekler, ülkenin ekonomik bağımsızlığını artırmayı ve halkın yaşam standartlarını yükseltmeyi hedeflemektedir.

Öte yandan ABD, Laos'taki etkisini artırmak için yumuşak güç unsurlarına dayalı bir strateji izlemektedir. Özellikle çevre koruma, insan hakları ve eğitim gibi alanlarda yapılan yatırımlar, ABD'nin Laos halkı ve hükümeti üzerindeki etkisini artırmayı hedeflemiştir.[5]. ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken'in Laos'a yaptığı ziyaret, ABD'nin Laos'la diplomatik ilişkileri geliştirme çabasını yansıtmaktadır. Blinken'in ziyaretinde, insan hakları, çevre koruma ve eğitim gibi alanlarda işbirliği fırsatları gündeme gelmiştir. [6].

ABD, Laos'taki etkisini artırmak için demokratik değerleri ve çevresel sürdürülebilirlik projelerini ön plana çıkarmaktadır. Ancak ABD'nin bu stratejisi, Çin'in büyük ölçekli ekonomik yatırımlarıyla rekabet edebilmek için yeterince somut bir çözüm sunamamaktadır. ABD'nin Laos'a yönelik bu yaklaşımı, Çin'in ekonomik projelerine bir alternatif oluşturmaktan çok Çin'in bölgedeki etkisini dengeleme stratejisi olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda Blinken'in Çin Dışişleri Bakanı ile Laos'ta bir araya gelmesi, iki süper gücün bölgedeki çıkarlarını koruma mücadelesinin doğrudan bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Bununla birlikte ABD'nin Laos'taki varlığı, sadece ekonomik veya diplomatik rekabetle sınırlı değildir. Laos, ABD'nin Hint-Pasifik stratejisinde Çin'i çevreleme politikasının bir parçası olarak görülebilir.[7].

Laos-Vietnam ilişkileri, Çin-ABD rekabeti bağlamında ele alınması gereken bir diğer başlıktır. Laos ve Vietnam arasında Soğuk Savaş yıllarına dayanan tarihi bir bağ bulunmaktadır. Bu ilişki, Çin-ABD rekabeti bağlamında Laos için önemli bir dengeleme unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Vietnam'ın Laos üzerindeki etkisinin, Çin'in bölgede artan ekonomik nüfuzunu dengelediğini ve Laos'un ABD'yle olan ilişkilerine dolaylı olarak katkı sağladığını belirtmektedir.[8].

Vietnam, özellikle güvenlik ve altyapı işbirliği yoluyla Laos'la güçlü bağlarını sürdürmektedir. Bu durum, Laos'un yalnızca Çin ve ABD arasında değil, Vietnam gibi bölgesel aktörlerle de ilişkilerini dengelemeye çalıştığını göstermektedir. Vietnam-Laos ilişkisi ayrıca, ABD'nin Laos'taki stratejik hedeflerine de destek sunmaktadır. ABD'nin Çin karşıtı politikaları, Vietnam'ın Laos üzerindeki etkisiyle birleşerek Çin'in bölgedeki stratejik üstünlüğünü hafifleten bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Laos'un Vietnam'la ilişkisi, Çin-ABD rekabetinde önemli bir güç dengeleme mekanizması olarak değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak Laos'un hem Çin hem de ABD tarafından dikkatle izlenen bir stratejik ortak olarak öne çıktığı görülmektedir. Çin, ekonomik yatırımlar ve siyasi işbirliği yoluyla Laos üzerindeki etkisini artırırken; ABD, daha çok yumuşak güç unsurlarına odaklanarak Çin'in nüfuzunu dengelemeye çalışmaktadır. Ancak iki ülkenin yaklaşımları arasındaki en belirgin fark, Çin'in somut kalkınma projeleriyle Laos'un altyapısını modernize etmesi ve bu kalkınmayı doğrudan desteklemesidir. ABD ise daha çok demokratik değerler ve çevresel sürdürülebilirlik gibi alanlarda Laos'a destek sağlamayı hedeflemektedir. Çin'in Laos'a yönelik yaklaşımı, uzun vadeli ve bütüncül bir kalkınma stratejisi sunarken, ABD'nin stratejisi daha sınırlı bir kapsamda kalmaktadır. Bu durum, Laos'un dış politikada Çin'le daha derin işbirliklerine yönelmesine neden olmakta, fakat aynı zamanda ABD'nin de bölgede önemli bir denge unsuru olarak kalmasını sağlamaktadır. Vietnam gibi bölgesel aktörlerin katkıları ise bu dengeleme politikasını desteklemektedir. Gelecekte Laos'un bu iki güç arasında nasıl bir denge kuracağı, bölgesel jeopolitik dinamiklerin şekillenmesinde kritik bir rol oynayacaktır.

[1] "China-Laos Bri cooperation a successful model for participating countries", Global Times, <https://www.globaltimes.cn/page/202310/1299858.shtml>, (Erişim Tarihi: 31.12.2024).

[2] "China willing to deepen all-round cooperation in all fields with Laos-Chinese premier", Xinhua, https://english.www.gov.cn/news/202410/12/content_WS670955f1c6d0868f4e8ebbf.html, (Erişim Tarihi: 31.12.2024).

[3] "Liu Jianchao meets with Thongsavanh Phomvihane, Minister of the International Department of the Lao People's Revolutionary Party", International Department of Central Committee of CPC, https://www.idcpc.org.cn/english2023/bzhd/202411/t20241115_165967.html, (Erişim Tarihi: 31.12.2024).

[4] Subramanian, S., "Laos and 'Xiplomacy'", The Diplomat, <https://thediplomat.com/2022/10/laos-and-xiplomacy/>, (Erişim Tarihi: 31.12.2024).

[5] Hunt, L., "Leadership change in Laos: A shift away from China?", The Diplomat, <https://thediplomat.com/2016/01/leadership-change-in-laos-a-shift-away-from-china/>, (Erişim Tarihi: 31.12.2024).

[6] France-Presse, A., "Blinken arrives in Laos, set for talks with Chinese foreign minister", Voice of America, <https://www.voanews.com/a/blinken-arrives-in-laos-set-for-talks-with-chinese-foreign-minister/7715061.html>, (Erişim Tarihi: 31.12.2024).

[7] "China-Laos Bri cooperation a successful model for participating countries", a.g.e., (Erişim Tarihi: 31.12.2024).

[8] "Recalibrating the Laos-Vietnam special relationship for the 21st Century", The Diplomat, <https://thediplomat.com/2024/08/recalibrating-the-laos-vietnam-special-relationship-for-the-21st-century/>, (Erişim Tarihi: 31.12.2024).

ANKASAM ANALİZ

2024'te Enerji Geçişi: Jeopolitik Gerilimler ve Nükleer Güvenlik

Ömer Faruk PEKGÖZ

2024 yılı, enerji alanında dönüşümsel etkilerin yaşandığı, değişimlerin arttığı ve enerji jeopolitiğinin yeniden şekillendiği kritik bir dönem olarak tarihe geçmiştir. Yenilenebilir enerjiye yönelik yatırımlar yoğunlaşmış, nükleer enerjinin yeniden kullanımı yükselmiş ve yapay zekaya olan ilgi artmıştır. Küresel jeopolitik gerilimler, enerji dinamiklerini şekillendirirken bununla beraber enerji teknolojilerinin de öncüsü ve tetikleyicisi haline gelmiştir.

Yenilenebilir enerjinin rolünün tartışılmaya devam ettiği bu dönemde öne çıkan en büyük ülkelerden birisinin Çin olduğu saptanmaktadır. 680 milyar dolarla temiz enerji yatırımlarında açık ara en büyük payın Çin'den geldiği ve onu Avrupa Birliği (AB) ile Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) izlediği görülmektedir. Küresel temiz enerji dönüşümde bu üç bileşenin toplam küresel kapasitenin %60'ını oluşturulduğu görülmektedir.[1]

Enerjide yapılacak her türlü ar-ge gelişimi ve teknolojik çalışmaların enerji güvenliği üzerinde jeopolitikten daha kilit bir rol oynadığı söylenebilir. Özellikle hammadde alanında Çin'in süper emtia döngüsü üzerine ekonomik paradigmaları küresel talep yönünün güçlenmesi, arzı ve daha önemlisi öngörülerini belirlemektedir. Lakin dünyanın küreselleşme çabaları artan göç krizleriyle başarısızlıklara sürüklenirken, akademik çalışmaların da ulusal sınırlara çekilmesi teknolojik gelişimin küresele yayılmasının önüne geçebilir.

Öte yandan enerji depolamanın giderek artması ülkeler için yeni enerji ekonomisi modellemelerine başladığını ve önümüzdeki yıllarda kalkınma ekonomisinin baş aktörü olacağını sinyallerini vermektedir. Lityum-iyon piller ve ağ ölçeğinde enerji depolama çözümleri gibi gelişmiş enerji depolama sistemlerinin geliştirilmesi ve kullanıma sunulması, enerji sistemlerinin dayanıklılığını artıracaktır. Yenilenebilir enerji kaynaklarının kesintili doğasını dengeleyerek enerji arzı kesintisi riskini azaltarak daha istikrarlı bir ekonomik ortam yaratılmasına yardımcı olacaktır.

Bir diğer alanın hidrojen konusunda açılması ise yeni alternatiflerle beraber arz güvenliğine katkı sunmaktadır. Yeşil hidrojen üretimine odaklanmak, özellikle Avrupa, Japonya ve Orta Doğu gibi bölgelerde yeni sanayi sektörlerinin açılmasına yol açacaktır. Bu, yeni tedarik zincirleri, iş yaratımı ve ekonomik çeşitlenme sağlayacaktır. Hidrojenin, çelik, çimento ve ağır taşımacılık gibi endüstriler için temiz bir enerji taşıyıcı olarak potansiyeli, karbon ayak izlerini azaltacak ve küresel sanayi ekonomilerinin büyümesini destekleyecektir.

Petrol ve gaz sektöründeki dev şirketler, enerji geçişine uyum sağlamak amacıyla temiz enerji yatırımlarını artırmaya yönelik önemli adımlar atmıştır. 2024 yılında bu yatırımlar 30 milyar dolara ulaşmış, bu miktarın yaklaşık %50'si birleşme ve satın almalara yönlendirilmiştir. Bu, sektörde dönüşüm çabalarının yalnızca finansal destekle sınırlı olmadığını, aynı zamanda stratejik işbirlikleri ve şirket varlıklarının yeniden düzenlenmesini de içerdiğini göstermektedir. Mutlak değerlerdeki bu artışa rağmen temiz enerji yatırımları toplam sermaye harcamalarının yalnızca %4'ünü oluşturmaktadır. Bu oran, sektörün henüz enerji dönüşümünü önceliklendirme konusunda istenen düzeye ulaşmadığını ortaya koymaktadır.

Gerçek rakamlarla beraber dünyanın hala 2050 hedeflerine uzak olduğu görülmektedir. Petrol ve gazın liderliğinin devam edeceği özellikle doğalgaz altyapılarının dönüştürülmesiyle doğalgazın küresel talebinin artması içten bile değildir. Bununla beraber 2030 yılında beklenen fosil yakıtların pik tüketimi ilerleyen dönemlerde ülkelerin bu kaynaklara bağımlılığını arttırarak fosil yakıtlara olan talebi betonlaştıracaktır. Burada doğalgazın en önemli bileşenlerinden birisi olan sıvılaştırılmış doğalgazın (LNG) enerji sektöründeki dominasyonu, 2024 yılı itibariyle çoğu yakıtın önünde görülmektedir.

Uluslararası Enerji Ajansı (UEA), bu durumu analiz ederek aşırı yatırım riskinin sektöre gölge düşürdüğünü belirtmektedir. Dünya, 2050 yılına kadar net sıfır emisyon hedeflerini gerçekleştirmek ve iklim değişikliğiyle mücadele etmek için hızla hareket etmek zorundadır. Enerji geçişi, yalnızca iklim hedeflerini gerçekleştirme amacıyla değil, aynı zamanda sektördeki ekonomik verimliliğin korunması ve finansal kayıpların önlenmesi açısından da kritik öneme sahiptir. Enerji geçişi, yalnızca iklim hedeflerini gerçekleştirme amacıyla değil, aynı zamanda sektördeki ekonomik verimliliğin korunması ve finansal kayıpların önlenmesi açısından da kritik öneme sahiptir. Bunun dışında 2024 yılında yaşanan jeopolitik gerilimler çerçevesinde ülkelerin refah ekonomilerini geride bırakarak güvenlik ekonomilerine geçtiklerini de göstermektedir. Örnek olarak Münih Güvenlik Konferansı'nın maddeleri arasında artık "enerji arz güvenliği" dosyasının da işlenmesi kanıt olarak gösterilmektedir.[2]

Öte yandan reel bir politika olarak nükleer enerjinin kapasite artışına ülkelerin geri dönüş yaptığı da görülmektedir. 2024 yılında 31 ülke, 2050 yılına kadar küresel nükleer enerji kapasitesini üç katına çıkarma taahhüdünde bulunmuştur. ABD, mevcut nükleer kapasitesini en az üç katına çıkarma hedefi doğrultusunda 2050 yılına kadar 200 GW kapasite artırımı planlamaktadır.[3] Önümüzdeki günlerde gelişmekte olan ülkeler üzerinde büyük nükleer enerji projelerinin başlaması beklenmektedir. Hatta ve hatta yeni nesil reaktörlerin söz konusu ülkelere kurulumunun gerçekleştirilmesi modern nükleer enerjinin gelişmekte olan ülkelerin üzerinden yükseleceğinin işareti olabilir. Özellikle SMR (Küçük Modüler Reaktör) kurulumu konusunda Türkiye'nin beyanlarının olması verilen değerlendirme açısından kanıt niteliğindedir.[4]

2024 yılı, enerji güvenliği açısından küresel ölçekte büyük zorlukların devam ettiği bir dönem olarak öne çıkmaktadır. Orta Doğu'daki artan çatışmalar ve Rusya-Ukrayna Savaşı, enerji arzını tehdit eden başlıca faktörler arasında yer alırken; bu durum, dünya genelinde enerji güvenliği risklerini daha da belirgin hale getirmiştir. Küresel enerji krizinin anlık etkileri 2023 yılında kısmen azalmış olsa da enerji arzındaki kesinti riski hala yüksek ve giderek artmaktadır.

Son yıllarda edinilen deneyimler, enerji arzına yönelik bağımlılıkların hızla kırılgan hale gelebileceğini göstermektedir. Bu ders, yalnızca geleneksel fosil yakıtlar için değil, aynı zamanda temiz enerji teknolojileri için de geçerlidir. 2020 yılından itibaren, temiz enerji teknolojilerini etkileyen 200'den fazla ticaret önlemi (çoğunluğu kısıtlayıcı) dünya çapında devreye alınmışken, önceki beş yılda bu sayı yalnızca 40'tı. Bu durum, temiz enerji pazarlarının giderek daha parçalı hale geldiğini ve tedarik zincirlerinin kırılganlığını artırdığını ortaya koymaktadır.

Enerji güvenliği, UEA'nın temel misyonu olarak her geçen yıl daha fazla önem kazanmaktadır. İklim değişikliğinin etkileri, temiz enerji geçişlerinin gerekliliğini bir kez daha gözler önüne sererken, bu geçişlerin enerji güvenliğini nasıl şekillendireceği de netlik kazanmaktadır. Daha verimli ve temiz enerji sistemlerinin, enerji güvenliği risklerini azaltma potansiyeli bulunmaktadır. Ancak bu, yalnızca geleneksel enerji kaynaklarından bağımsızlaşmayı değil, aynı zamanda temiz enerji tedarik zincirlerinin de dayanıklı hale getirilmesini gerektirmektedir.

Son olarak ABD seçimleri sonrasında Trump'ın ikinci başkanlık döneminde oluşturulan kabinenin özellikle Enerji Bakanı olmasına kesin gözüyle bakılan Chris Wright'ın fosil yakıtlar konusunda Trump'ın enerji dominasyonu doktrinini uygulayacağı beklenmektedir. Daha fazla LNG'nin arz yönünde oluşması, petrol üretiminde ABD'nin liderliğinin korunması politikalarının devam ettirileceği yönünde güçlü sinyallerin verildiği gözlemlenmektedir. Özellikle AB'nin artan ABD LNG ihtiyacı bu alanda pazarın genişletilerek Türkiye üzerinden Asya'ya açılmasının da önünü açabilir. Lakin ABD'nin bu alanda atacağı enerji adımlarının karşılığında Biden döneminde petrol ve gaz konusunda güçlenen Çin'le rekabetin olacağı kaçınılmaz olarak görülmektedir.

[1]. "Clean energy soars but IEA warns of 'fault line' in World Energy Investment 2024", IIGCC, <https://shorturl.at/ibUlg>, (Erişim Tarihi: 30.12.2024).

[2]. "Munich Security Report 2024", MSC, https://securityconference.org/en/publications/munich-security-report-2024/?utm_source=chatgpt.com, (Erişim Tarihi: 30.12.2024).

[3]. World Energy Outlook 2024: The IEA predicts continued nuclear growth until 2050", Foro Nuclear, <https://shorturl.at/jdlVc>, (Erişim Tarihi: 30.12.2024).

[4]. "Modular Reactor Technologies: The Future of Nuclear in Türkiye", NBP, <https://shorturl.at/mXM0T>, (Erişim Tarihi: 30.12.2024).

ANKASAM ANALİZ

Fiji-Çin Yakınlaşması: Pasifik'teki Güç Rekabeti

Zeki Talustan GÜLTEN

Fiji Lideri Sitiveni Rabuka, Çin Devlet Başkanı Şi Cinping'le yaptığı görüşmenin ardından ülkesinin tersanelerini ve limanlarını yükseltme konusunda işbirliği yapmayı umduğunu belirtmiştir. Önceki lider Frank Bainimarama'ya kıyasla Çin'e daha mesafeli olan Sitiveni Rabuka, Ekim 2023 tarihinde Kanberra'yı ziyaret etmiş ve "Avustralya gibi geleneksel dostlarla iş yapmanın daha rahat" olduğunu vurgulamıştır.[1].

Sitiveni, ülkesinin Çin'le 50 yıllık diplomatik ilişkileri boyunca kurduğu ekonomik bağları vurgulamıştır. San Francisco'daki Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) Zirvesi esnasında Şi Cinping'le bir araya gelen Fiji lideri, Çin'in yardımının Fiji'nin Covid-19 sonrası ekonomik toparlanması için hayati olduğunu söylemiştir.[2].

Sitiveni, Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'nin Fiji'nin kalkınma gündemiyle uyumlu olduğunu ve Çin'in bir dizi hibe ve yardım paketine katkıda bulunduğunu belirtmiştir. Fiji'de sürdürülebilir ekonomik büyümenin ana odak noktasının altyapının kapsamlı bir şekilde güncellenmesi olduğunu belirten Sitiveni, şu ifadeleri kullanmıştır:[3].

"Çin'in küresel ölçekte rekabet edebilir tersane kapasitesi göz önüne alındığında, bu konuda Çin'le potansiyel bir işbirliği bekliyorum."

Çin Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Mao Ning, günlük brifinginde, Fiji'nin iyi bir dost ve ortak olduğunu ve daha önce altyapı konusunda işbirliği yaptıklarını belirtmiştir. Mao Ning, "Amacımız, halkımız için yaşamın daha iyi hale gelmesine ve kalkınma ve refaha ulaşmalarına destek olmaktır." demiştir.[4].

Fiji'nin bu adımı, Çin'in Pasifik'teki yumuşak gücünü genişletmeye çalıştığı bir döneme denk gelmektedir. 2022 yılında Çin, 10 Pasifik ülkesini güvenlikten balıkçılığa kadar geniş kapsamlı bir anlaşmaya imza atmaya yönelik iddialı bir girişimde bulunmuştur. Ancak bu girişim, Solomon Adaları'nın Çin'le bir güvenlik paktına imza atmasından hemen sonra tüm Pasifik'te endişe yaratmıştır.

Fiji Lideri Sitiveni'nin Çin'le işbirliği arayışına dair açıklamaları, ülkenin ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak ve kalkınma hedeflerine ulaşmak amacıyla uluslararası ilişkilerini çeşitlendirmeye yönelik bir stratejinin yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu durum, çeşitli stratejik ve ekonomik boyutlara işaret etmektedir.

Sitiveni'nin vurguladığı gibi, Fiji'nin Çin'le işbirliği arayışının temelinde ekonomik ihtiyaçlar ve kalkınma hedefleri bulunmaktadır. Özellikle Covid-19 pandemisi sonrasında ekonomik toparlanma sürecinde Çin'in Fiji'ye sağladığı yardımların ve Kuşak ve Yol Girişimi kapsamındaki desteklerin Fiji için kritik bir öneme sahip olduğu belirtilmiştir. Bu, Çin'in bölgesel kalkınma projelerine olan katkılarının altını çizmekte ve Fiji'nin ekonomik bağımsızlığını güçlendirmek için dış destek arayışında olduğunu göstermektedir.

Sitiveni, son dönemlerde Çin'le daha sıkı ilişkiler kurma eğilimindedir. Bu, bölgesel jeopolitik dengelerde bir kayma olduğunu göstermektedir. Özellikle Çin'in Pasifik bölgesindeki etkisini artırma çabaları, bölgedeki ülkelerin bu denge değişikliğine uyum sağlama çabalarını yansıtmaktadır. Sitiveni liderliğindeki Fiji, geleneksel müttefiklerle olan ilişkilerini sürdürmekle birlikte Çin'le daha fazla işbirliği yapma niyetindedir. Bu, Fiji'nin çok yönlü dış politika stratejisine işaret etmektedir.

Fiji liderinin Çin'le yapmayı planladığı işbirliği, özellikle liman tesisleri ve tersanelerin güncellenmesine odaklanmaktadır. Bu, sadece altyapıyı güçlendirmekle kalmayıp aynı zamanda deniz taşımacılığı ve ticaretin geliştirilmesine yönelik stratejik bir hamle olarak değerlendirilebilir. Çin'in küresel ölçekte rekabet edebilir tersane kapasitesine vurgu yapılması, bu işbirliğinin ticaret ve ekonomik büyüme açısından önemli bir potansiyel taşıdığını göstermektedir.

Çin ve Fiji arasındaki işbirliği, Pasifik bölgesindeki küresel güç mücadelesini derinleştirme potansiyeli taşımaktadır. Bu, Çin'in bölgedeki diğer adalar ülkeleriyle yaptığı altyapı yatırımları ve ekonomik işbirlikleriyle de uyumlu bir şekilde gerçekleşmektedir. Çin'in bu bölgedeki artan varlığı, bölgesel güç dinamiklerinde bir değişikliğe neden olabilir ve diğer büyük güçlerle rekabeti artırabilir.

Sonuç olarak Fiji Lideri Sitiveni'nin Çin'le işbirliği arayışları, ülkenin ekonomik kalkınma hedeflerini desteklemeye yönelik stratejik bir çabanın bir parçasını temsil etmektedir. Ancak bu yaklaşımın bölgesel ve küresel siyasi dinamiklerle nasıl etkileşime gireceği ve Fiji'nin dış politika çerçevesinde nasıl bir yer bulacağı, gelecekteki gelişmelerle birlikte daha net bir şekilde anlaşılacaktır.

[1] "Fiji's Leader Says He Hopes to Work With China in Upgrading His Country's Shipyards and Ports", Associated Press News, <https://apnews.com/article/fiji-china-pacific-shipyards-ports-xi-rabuka-6a0c6ed5a8e72f943b2c820cce886a67>, (Erişim Tarihi: 31.12.2024).

[2] Aynı yer.

[3] Aynı yer.

[4] Aynı yer.

ANKASAM ANALİZ

Almanya Siyasetinde Doğu-Batı Bölünmesi

Erdem Baran ALKAN

Almanya Şansölyesi Olaf Scholz'un 16 Aralık'ta Federal Meclis'te (Bundestag) güvenoyu alamamasının ardından Almanya erken seçim sürecine girmişti. Kasım ayında üçlü koalisyonun bozulmasının arkasındaki fikir ayrılıklarının başında Ukrayna'ya yapılan yardımlar geliyordu. Almanya'daki hükümet krizinin büyümesi, muhalefetin elini güçlendirmektedir. Son dönemde güçlenen muhalefet gruplarının başında Almanya İçin Alternatif (AfD) partisi gelmektedir.

AfD, ülkede yükselen sağın bir yansıması haline gelmektedir.[1]. 2013 yılında kurulan parti, Orta Doğu'dan gelen göçe karşı bir duruş sergilemiş ve sonraları ülkede gerçekleşen göçmen şiddeti söylemleriyle popülerlik kazanmıştır. Özellikle gençler arasında büyük popülaritesi olan parti, radikal ideoloji ve kritikleriyle Alman politikasında ses getirmektedir. Hatta partinin gençlik örgütleri, Federal Devlet tarafından "aşırılıkçı" olarak etiketlenip gözlem altında tutulmaya başlanmıştır.[2].

2019 seçimlerinde yaşadıkları göreceli yetersizliğin ardından son bölgesel seçimlerde özellikle Saksonya ve Thüringen gibi Almanya'nın doğusundaki kentlerde Nazi döneminden bu yana ilk defa arttırdığı oylar ve ardından Trafik Lambası Koalisyonu'nun daha da zayıflaması, AfD'nin Almanya politikasında dengeleri bozan bir faktör olmuştur. Örneğin AfD, bu süreçte Rusya-Ukrayna Savaşı, Covid-19 salgını ve Enerji Krizi'ni etkili bir şekilde kullanmıştır. Özellikle 1990'lardan sonra artan Amerikan karşıtlığının Almanya'daki yansıması olan AfD, ülkede birçok kesime hitap etmiştir.

AfD'nin özellikle Almanya'nın doğusunda yükselmesi sürpriz değildir. Siyasi kültürlerin oluşması ve değişmesi zaman alan süreçlerdir. Özellikle tarihi olaylar politik kültürlerin şekillenmesinde büyük rol oynamaktadır. Almanya'daki doğu ve batının çatışması tam olarak bu durum etrafında cereyan etmektedir.

1871 yılında Otto von Bismarck'ın çabalarıyla ve I. Wilhelm'in Paris'te taç giymesiyle birleşmelerinden önce Alman prenslikleri dağınık haldeydi. Aralarında başta Prusya olmak üzere bazı güçler baskın durumdaydı ve bunlar genel olarak bugünkü Almanya'nın doğusunda yerleşmiş durumdaydılar.[3]. Bu durum Almanya'nın doğusu ve batısı arasındaki siyasi kültür farkının açılmasında ilk adım olarak görülebilir. Fakat asıl bölünme, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gerçekleşmiştir. Savaşa giden süreçte 1933 yılında Hitler'in başa gelmesiyle Weimer Cumhuriyeti sona ermiş ve Almanya sürekli bir şekilde merkantilist ekonomiyle birlikte endüstrileşme yoluna gitmiştir.

Ülkede Naziliğin yükselişinin ve İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği yıkımın ardından savaş sonrası süreç için Almanya'da ihtilaflara yol açmıştır. Kazanan güçler olan Fransa, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Sovyetler arasında paylaşılan Alman toprakları, 1949 yılından sonra Soğuk Savaş'ın gelişimiyle birlikte keskin olarak ikiye ayrılmıştır. Batıda ABD, Fransa ve İngiltere kontrolü altında Almanya Federal Cumhuriyeti ve doğuda ise Sovyetler Birliği kontrolünde Demokratik Almanya Cumhuriyeti kurulmuştur. Dolayısıyla savaş sonrası ilk yıllar toprak çekişmesine sahne olduğu için iç politikada radikalleri tasfiye etmede çok başarılı olunamamıştır.

Tarihte bu sürece Nazilerden arındırma (denazifikasyon) adı verilir. 1949 sonrası ülkenin batısında ve doğusunda bu süreç keskin şekilde farklı işlenmiştir. Bu süreç, kendi içerisinde çatışmalar barındırmıştır. Batı Almanya'da önce çeşitli başarısızlıklar yaşansa da denazifikasyon süreci Doğu Almanya'ya nazaran daha sert işlenmiştir. Nürnberg Davaları'nda yargılanan Nazi suçlularından idam edilenlerin dışında kalanların bir süre sonra serbest bırakılması ve bu davalar dahil olmak üzere Auschwitz Davaları sürecinde de üst makamlardan söz konusu işlemleri baltalama çabaları Batı Almanya'da denazifikasyonun ilk aşamada yeterince başarılı olamamasına neden olmuştur. Daha sonra ülkede bulunan Batılı güçler, Avrupa entegrasyonu yanlısı Şansölye Konrad Adenauer'in de katkılarıyla denazifikasyon sürecini hızlandırmıştır.

Buna karşılık Doğu Almanya'da yaklaşık kırk yıl süren Sovyetler Birliği hakimiyeti, başlı başına buradaki siyasi kültürün Batı'ya nazaran farklı şekillenmesine sebep olmuştur. Ülkede bu süreç boyunca sıkı bir yönetim hâkim olmuş ve halk üzerinde bir korku iklimi oluşmuştur. Fakat bu noktada asıl konu Sovyetler Birliği'nin Doğu Almanya'ya yaptığı atamalarıdır. Batı Almanya'daki denazifikasyon süreci, Doğu Almanya'da neredeyse hiç yapılmamış ve bürokratik seviyelerle sınırlı kalmıştır. Bazı askeri memurların ise eskiden Nazi paramiliter örgütü SS (Schutzstaffel) elemanı olsun olmasın kadroda kullanıldığı durumlar bile söz konusu olmuştur.

Leipzig Üniversitesi Else Frenkel-Brunswik Enstitüsü Müdür Yardımcısı Dr. Johanness Kiess'in tabiriyle 1990 yılında Batı Almanya'ya katılarak birleşen Doğu Almanya, kapitalist dünyadan yararlanma amacı gütmüştür. Para akışının ve altyapı inşasının yanında birçok yenilik projeleri tasarlanmıştır. Fakat bunun yanında birçok fabrika ve işyerleri kapanmış ve bu durum işsizliğe yol açmıştır. Dolayısıyla birleşme sonrası sürecin sonucu karışık ve eleştiriye açık bir durumdur.[4].

Günümüzde ise AfD'nin çoğunlukla özellikle Almanya'nın doğusunda kendisine muhatap bulmasının sebebi bölgenin tarih boyunca, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası geçirdiği süreçlerdir. Ülkede halk tabakasında çoğunluğu doğuda olmak üzere neo-Naziler dahil birçok aşırı sağcı fraksiyon oluşmuştur. Ülkenin doğusunda bulunan Thüringen'de Nazi döneminden beri ilk defa bir sağ partinin birinci olması bu muhataplık ilişkisini açıklamaktadır.[5]. Ülkenin son dönemlerde içinde bulunduğu siyasi ihtilaflar da bu ilişkinin yükselmesine katkıda bulunmaktadır. Avrupa Birliği için de baltalayıcı olabilecek bu durum, hiç şüphesiz Avrupa'daki solcuların başını ağrıttacaktır. Fakat tüm ülkenin bu fraksiyonun etkisinde kalacağı argümanı şüpheli bir yaklaşım olacaktır. Nihayetinde anketlere göre ülkenin çoğunluğu, partiyle ilgili olumsuz düşüncelere sahiptir.

[1]. Le Monde (September 2, 2024), "The worrying rise of Germany's far right.", https://www.lemonde.fr/en/opinion/article/2024/09/02/the-worrying-rise-of-germany-s-far-right_6724463_23.html, (Erişim Tarihi: 31.12.2024).

[2]. Benson, Robert (October 30, 2024), "A Bellwether for Trans-Atlantic Democracy: The Rise of the German Far Right." CAP20, <https://www.americanprogress.org/article/a-bellwether-for-trans-atlantic-democracy-the-rise-of-the-german-far-right/>, (Erişim Tarihi: 31.12.2024).

[3]. Baker, Nick & Quince Annabelle (November 13, 2024), "What's behind the rise of the far right in Germany?", ABCNEWS, <https://www.abc.net.au/news/2024-11-14/far-right-alternative-for-germany-afd/104573296>, (Erişim Tarihi: 31.12.2024).

[4]. Aynı Yer*

[5]. Hawes, James (September 7, 2024), "Everyone is terrified of a far-right return in Germany. Here's why it won't happen.", The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/article/2024/sep/07/everyone-is-terrified-of-a-far-right-return-in-germany-heres-why-it-wont-happen>, (Erişim Tarihi: 31.12.2024).

ANKASAM ANALİZ

Amazonların Geleceği: Küresel İklim ve Çevreye Yansımalar

Ali Caner İNCESU

Brezilya Ulusal Uzay Araştırmaları Enstitüsü (INPE), 7 Kasım 2024 tarihinde yaptığı açıklamada, Ağustos 2023 ile Temmuz 2024 arasında Amazon'da 6 bin 288 kilometrekare ormanın yok olduğunu ifade etmiştir.[1] Amazon ormanları, dünya ekosisteminin en kritik parçalarından birini oluşturmuştur. Yaklaşık 5,5 milyon kilometrekarelik bir alanı kaplayan bu ormanlar, yeryüzündeki yaban hayatının %10'unu içinde barındırmaktadır.[2] "Dünyanın akciğerleri" olarak adlandırılan Amazonlar, yıllık karbon emiliminde ve oksijen üretiminde hayati bir rol üstlenmiştir. Ancak son yıllarda, özellikle ormansızlaşma ve yapılaşma faaliyetleri nedeniyle bu doğal denge ciddi şekilde bozulmuştur.

Amazon ormanlarının tahribatı, yalnızca bölgesel ekosistemleri değil, küresel ölçekte iklim sistemlerini de etkilemiştir. Tarım arazilerinin genişletilmesi, ağaç kesimi ve sanayi projeleri, bu eşsiz ekosistemi tehdit eden başlıca faktörler arasında yer almıştır. Amazonlardaki kayıplar, karbon salınımını artırarak sera etkisini kuvvetlendirmiştir, bunun yanı sıra bölgenin su döngüsü üzerinde geri dönüşü zor sonuçlara yol açmıştır.

Amazon ormanları, dünya ekosisteminin vazgeçilmez unsurlarından biri olarak tanımlanabilir. Bu ormanlar, yıllık karbon döngüsünün düzenlenmesinde kritik bir role sahiptir. Araştırmalara göre, Amazon ormanları atmosferden yaklaşık 2 milyar ton karbon emerek sera gazlarının etkisini azaltmaya yardımcı olmuştur.[3] Ormanlar bu özelliği sayesinde küresel iklim değişikliğine karşı doğal bir tampon görevi görmüştür.

Bununla birlikte Amazonların yalnızca karbon döngüsü değil, su döngüsü üzerindeki etkileri de hayati öneme sahiptir. Bölgedeki yoğun bitki örtüsü, atmosfere büyük miktarlarda su buharı salmış ve bu durum, Güney Amerika'nın yağış düzenlerini doğrudan etkilemiştir. Amazon ormanlarının sağladığı nem, "uçan nehirler" olarak adlandırılan bir su döngüsü oluşturmuş, bu döngü kıtanın tarım ve enerji üretimi için kritik olan hidrolojik sistemlerini desteklemiştir.

Amazon ormanlarının tahribatında tarım ve hayvancılık faaliyetleri öncelikli bir neden olarak karşımıza çıkmıştır. Özellikle soya fasulyesi üretimi ve sığır çiftlikleri, ormansızlaşmayı hızlandırmıştır. Brezilya'da yapılan bir araştırma, kesilen orman alanlarının %80'inin hayvancılık faaliyetlerine tahsis edildiğini göstermiştir.[4] Bunun yanı sıra küresel kereste ticareti ve yasadışı ağaç kesimi, orman kayıplarını artıran diğer önemli unsurlar arasında yer almıştır.

Sanayileşme ve yapılaşma faaliyetleri de Amazonların karşı karşıya olduğu diğer bir tehdidi oluşturmuştur. Özellikle maden çıkarma projeleri, bölgede ciddi çevresel yıkımlara yol açmıştır. Araştırmalara göre, Amazon havzasındaki madencilik faaliyetleri sebebiyle altın madenciliği faaliyetleri, 2001 yılından 2020 yılına kadar geçen süreçte 1.4 milyon hektar ağaç yok olmuştur.[5]

Amazon ormanlarının yok edilmesi, dünya genelinde çevresel ve iklimsel etkiler yaratmıştır. Öncelikle, ormansızlaşma atmosferdeki karbon emilimini ciddi şekilde azaltmış ve bölgenin bir karbon yutağı olmaktan çıkıp karbon salınımına neden olan bir kaynak haline gelmesine yol açmıştır. Çalışmalar, ormansızlaşmanın yılda yaklaşık 2.6 milyar ton karbon salınımına neden olduğunu göstermiştir.[6]. Bu durum, küresel sıcaklık artışını hızlandıran sera gazı etkisini artırmaktadır.

Su döngüsü üzerindeki etkiler de oldukça yıkıcı olmuştur. Amazonlar, bölgedeki yağmur miktarının düzenlenmesinde hayati bir rol oynamıştır. Ancak ormanların kesilmesi, bölgesel kuraklık riskini artırmış ve su kaynaklarının sürdürülebilirliğini tehlikeye atmıştır. Bu durum, tarım sektörünü doğrudan etkileyerek gıda güvenliğini de tehdit etmiştir. Örneğin, Brezilya'nın en büyük tarım bölgelerinden biri olan Mato Grosso, Amazon ormanlarının tahribatından dolayı azalan yağış miktarlarıyla karşı karşıya kalmıştır.

Biyolojik çeşitlilik üzerindeki etkiler ise tahribatın bir diğer ciddi sonucudur. Dünya Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği'ne (IUCN) göre, Amazon ormanlarında yaşayan yaklaşık 10.000 hayvan türü, habitat kaybı nedeniyle tehlike altına girmiştir.[7]. Bu durum, yalnızca ekosistemi değil, aynı zamanda küresel ilaç endüstrisi gibi insan sağlığına doğrudan katkı sağlayan sektörleri de etkilemiştir.

Amazon ormanlarının tahribatı, yalnızca çevresel etkilerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda sosyoekonomik ve kültürel alanlarda da ciddi sorunlara neden olmuştur. Bölgedeki yerli halklar, ormansızlaşma nedeniyle yaşam alanlarını terk etmek zorunda kalmıştır. Birleşmiş Milletler verilerine göre, Amazon'da yaşayan yaklaşık 1 milyon yerli insan, yaşam alanlarını her geçen gün kaybetmektedir.[8]. Bu durum, yerli toplulukların ekonomik bağımsızlıklarını ve kültürel kimliklerini tehdit etmektedir.

Ayrıca Amazon ormanlarının yok edilmesi bölgesel ekonomik dengeleri de sarsmıştır. Orman kaynaklarına dayalı turizm ve sürdürülebilir tarım gibi sektörler büyük zarar görmüştür. Amazon ormanlarının ekosistem hizmetlerinden sağlanan yıllık ekonomik fayda yaklaşık 8 milyar dolardır.[9]. Ancak ormansızlaşma, bu potansiyeli büyük ölçüde azaltmaktadır.

Amazon ormanlarının korunması, yalnızca bölgesel değil, küresel düzeyde koordinasyon gerektiren bir meseledir. Bu doğrultuda, öncelikle ormansızlaşmaya neden olan faaliyetlerin düzenlenmesi gerekmektedir. Tarım ve madencilik sektörlerinde sürdürülebilir yöntemlerin benimsenmesi, bu alandaki çevresel etkileri azaltacaktır.

Uluslararası düzeyde ise Amazon ormanlarının korunması için finansal destek mekanizmalarının artırılması gereklidir. Gelişmiş ülkelerin, Amazon ülkelerine yönelik finansal teşvikler sunarak ormansızlaşma ile mücadelede işbirliği yapması önemlidir. Ayrıca, bölgedeki yerel halkların ekonomik bağımsızlığını destekleyen projeler, bu toplulukların ormansızlaşmaya karşı direnç göstermesine katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak, Amazon ormanlarının geleceği, yalnızca bölge ülkelerinin değil, tüm insanlığın ortak sorumluluğundadır. Ormanların korunması için alınacak önlemler, küresel iklim değişikliği ile mücadelede kritik bir rol oynayacaktır. Bu nedenle, sürdürülebilir bir gelecek için Amazonların korunması yönünde kararlı adımlar atılması gerekmektedir.

[1] Meyerfeld, Bruno. "Deforestation of the Amazon at a Nine-Year Low", Le Monde, https://www.lemonde.fr/en/environment/article/2024/11/09/deforestation-of-the-amazon-at-a-nine-year-low_6732182_114.html, (Erişim Tarihi: 15.12.2024).

[2] World Wide Fund for Nature (WWF). "Amazon Rainforest Facts", WWF UK, <https://www.wwf.org.uk/where-we-work/amazon>, (Erişim Tarihi: 15.12.2024).

[3] World Economic Forum. "Deforestation in the Amazon Is Causing Parts of It to Release More Carbon than It Absorbs." World Economic Forum, Feb. 2020, <https://www.weforum.org/stories/2020/02/amazon-deforestation-carbon-sustainability-climate-change/>, (Erişim Tarihi: 15.12.2024).

5 A Bio3. "No Forest, the Agro Is Nothing. Understand the Importance of the Colossal 'Flying Rivers.'" Bio3 Consultoria, <https://bio3consultoria.com.br/en/flying-rivers/#:~:text=The%20process%20of%20formation%20of,like%20rain%20on%20the%20forest>, (Erişim Tarihi: 15.12.2024).

7 World Resources Institute. "Mining Is Increasingly Pushing into Critical Rainforests and Protected Areas." World Resources Institute, <https://www.wri.org/insights/how-mining-impacts-forests>, (Erişim Tarihi: 15.12.2024).

8 Ritchie, Hannah. "Carbon Emissions from Deforestation: Are They Driven by Domestic Demand or International Trade?", Our World in Data, <https://ourworldindata.org/carbon-deforestation-trade>, (Erişim Tarihi: 15.12.2024).

9 World Wide Fund for Nature (WWF). "Deforestation in the Amazon Remains at High Levels, with a Rate of 11,568 km² in 2022", WWF Brazil, <https://www.wwf.org.br/?84261/Deforestation-in-the-Amazon-remains-at-high-levels-with-a-rate-of-11568-km2-in-2022>, (Erişim Tarihi: 15.12.2024).

ANKASAM ANALİZ

Çin-Rusya Askeri İşbirliği

Zeki Talustan GÜLTEN

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Moskova ve Pekin'in askeri uydu ve diğer olası savunma teknolojileri konusundaki işbirliklerini genişletmeleri gerektiğini uzun zamandır vurgulamaktadır. Son dönemde Putin, müttefikler arasındaki savunma bağlarının giderek daha da güçlendiğini ve bu askeri bağlantıların geliştirilmesinin önemini dile getirmektedir.[1] Yüksek teknoloji alanındaki işbirliğinin öncelikli olduğunu belirten Putin,[2] bir konuşmasında şunları dile getirmiştir:[3]

"Uzayı, yüksek yörünge varlıklarını da içeren ve iki ülkenin stratejik güvenliğini sağlayacak yeni muhtemel silah türlerini kastediyorum. Rusya ve Çin, Soğuk Savaş modellerine dayanan askeri ittifaklar kurmuyorlar. Bu işbirlikleri uluslararası durumu stabilize etme konusunda ciddi bir faktördür."

Putin, daha önce iki ülkenin çok hassas askeri teknolojileri paylaştığını ve bunun Çin'in savunma kapasitesini önemli ölçüde güçlendirdiğini söylemiştir. Rus lider, aynı zamanda ülkesinin Çin'e 2019 yılının Ekim ayında, balistik füze fırlatmalarını tespit etmek için bir erken uyarı sistemi geliştirmesine yardımcı olduğunu vurgulamıştır.[4]

Pekin, 2022 yılında Moskova'yla "sınırsız" bir dostluk ilişkisi olduğunu ilan etmişti. Çin, Batı'nın Rusya'ya yönelik yaptırımlarını kınamış ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ile Amerika Birleşik Devletleri'ni (ABD) "Rusya'yı kışkırtmakla" suçlamıştı. Pekin aynı zamanda Ukrayna konusunda tarafsız bir tutum sergilemeye çalışmaktaydı. Diğer yandan Rusya, sık sık Tayvan'la ilgili konularda Çin'e destek verdiğini ifade etmişti.

Putin ve Çin Devlet Başkanı Şi Cinping, Batı'yla artan gerilimlere karşı "stratejik bir ortaklık" kurmak için güçlü kişisel bağlar geliştirmiştir. Şi Cinping, 2023 yılının Mart ayında Moskova'yı ziyaret ederek ilişkileri daha da pekiştirmiş ve Putin, Çin'in 3. Kuşak ve Yol Forumu için Pekin'e gitmişti.[5].

NATO'nun Asya-Pasifik bölgesine ulaşma çabalarına değinen Putin, bunu "coğrafi etki alanını aşma girişimi" olarak nitelendirmiştir.[6]. Rus lider, şu ifadeleri kullanmıştır:

"ABD, ittifak üyelerini Asya-Pasifik bölgesinde gerginlik çıkarma noktasında yönlendirmeye çalışmış ve kendi bencil çıkarlarından hareketle yeni askeri-politik ittifaklar oluşturmaya çabalamıştır."

Rusya ve Çin'in buna "sakin ve dengeli bir şekilde" tepki verdiğini ve birlikte hava kuvvetleri ve donanma tatbikatlarıyla güvenliklerini temin etmek için çalıştıklarını söylemiştir. Konuyla ilgili Çin Merkez Askerî Komisyonu Başkan Yardımcısı Zhang Youxia ise şunları kaydetmiştir:

"Rusya, zorluklardan kaçmayacağını göstererek Batı'yı kırmızı çizgilerle uyarılmaktadır. Çin, bunun için size saygı göstermektedir."

Rusya Savunma Bakanı Sergey Şoygu'yla yaptığı görüşmede Zhang Youxia, ikili ilişkilerin "yeni çağda en üst düzeyde" olduğunu belirtmiş ve bu ziyaretin askeri işbirliğini daha da güçlendirmeye yardımcı olmayı amaçladığını söylemiştir. Sergey Şoygu ise ikili savunma bağlarının üçüncü ülkeleri hedeflemediğini belirten şu açıklamayı yapmıştır:[7].

"Bazı saldırgan Batı ülkelerinin aksine biz, askeri bir blok oluşturmuyoruz. Bu durum karşılıklı bağların güven ve saygı temelindeki stratejik etkileşiminin bir örneğidir. Ordularımız karada, havada ve denizde düzenli olarak operasyonel ve muharebe tatbikatları gerçekleştiriyor ve çeşitli karmaşıklık düzeylerindeki muharebe eğitim görevlerini omuz omuza başarıyla yerine getiriyoruz. Tüm bu eylemler üçüncü ülkeleri hedef almıyor ve yalnızca birbirimizin çıkarları doğrultusunda gerçekleştiriliyor."

Bu gelişme, Rusya ve Çin'in askeri alandaki işbirliğini daha da derinleştirme kararlılığını yansıtmaktadır. İki ülkenin ortaklaşa düzenlediği askeri tatbikatlar ve teknoloji transferleri, stratejik bir ittifakın işaretlerini taşımaktadır. Bu işbirliği, özellikle de Rusya'nın Batı'yla olan gergin ilişkileri ve Çin'in yükselen küresel güç pozisyonu dikkate alındığında, Batı'nın politikalarına karşı bir tepki olarak değerlendirilebilir.

Putin'in vurguladığı gibi, bu işbirliği "Soğuk Savaş modellerine dayanmayan" bir ittifak oluşturmaya rağmen, yüksek teknoloji askeri alanlardaki işbirliği, her iki ülkenin stratejik güvenliği için kritik öneme sahiptir. Özellikle uzay teknolojileri ve yeni silah sistemlerine odaklanması, gelecekteki askeri çatışmalara karşı hazırlıklı olma çabalarını yansıtmaktadır.

Rusya ve Çin'in uluslararası arenada denge oluşturmayı amaçladıkları söylenebilir. NATO'nun Asya-Pasifik'e genişlemesine karşı tepki gösteren Putin'in açıklamaları, bu işbirliğinin bölgesel ve küresel dengeyi sağlamaya yönelik olduğunu göstermektedir. Ayrıca Çin'in "sınırsız dostluk" ilanı ve Rusya'nın Batı'ya karşı direnci, bu ittifakın siyasi bir boyutunu da yansıtmaktadır.

Bu ortaklık, uluslararası ilişkilerdeki güç dengelerinin değiştiği bir dönemde gerçekleşmektedir. Rusya ve Çin, Batı'nın etkisini sınırlamaya çalışan ve kendi bölgesel çıkarlarını koruma amacı taşıyan bir ittifak kurarak küresel politikada daha etkili bir rol oynama çabasındadırlar. Bu, özellikle ABD'nin küresel liderlik pozisyonuna yönelik meydan okumaların arttığı bir dönemde dikkate değerdir.

[1]. "Putin Calls for Closer Russia-China Cooperation on Military Satellites and Prospective Weapons", Associated Press News, <https://apnews.com/article/russia-china-military-cooperation-d4fedabf86d88e2cc0074159294026f9>, (Erişim Tarihi: 31.12.2024).

[2]. "Vladimir Putin Calls for Closer Russia-China Cooperation on Military Satellites and Prospective Weapons", South China Morning Post, <https://www.scmp.com/news/world/russia-central-asia/article/3240848/vladimir-putin-calls-closer-russia-china-cooperation-military-satellites-and-prospective-weapons>, (Erişim Tarihi: 31.12.2024).

[3]. "Putin Calls for Closer Russia-China Cooperation on Military Satellites and Prospective Weapons", Gv Wire, <https://gvwire.com/2023/11/08/putin-calls-for-closer-russia-china-cooperation-on-military-satellites-and-prospective-weapons/>, (Erişim Tarihi: 31.12.2024).

[4]. "Vladimir Putin Calls for Closer Russia-China Cooperation on Military Satellites and Prospective Weapons", South China Morning Post, a.g.e., (Erişim Tarihi: 31.12.2024).

[5]. Aynı yer.

[6]. Aynı yer.

[7]. Aynı yer.

ANKASAM ANALİZ

Avrupa'nın Rusya-Ukrayna Savaşı'ndaki Olası Değişikliklere Karşı Hazırlığı

Gamze BAL

20 Ocak 2025 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) başkanlık koltuğuna oturacak olan Donald Trump, göreve başlar başlamaz 24 saat içinde Rusya-Ukrayna Savaşı'nı sonlandıracağı ve Ukrayna'ya Amerikan desteğinin azaltılacağı açıklamalarında bulunmuştur. Bu açıklamalarla beraber savaşın müzakere yoluyla çözülme ihtimalinin gündeme gelmesi görüşmelerde pozisyonlarını güçlendirmek isteyen tarafların politikalarının sertleşmesine; diğer ifadeyle savaşın tırmanmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda Rusya, Ukrayna'nın doğusundaki ilerleyişini hızlandırmış; Kuzey Kore'den askeri destek almıştır. Ukrayna ise müttefiklerine daha fazla destek çağrısında bulunmuş; Avrupalı askerleri ülkesine kabul edeceğini belirtmiş ve Rus gazının Ukrayna toprakları üzerinden Avrupa'ya taşınmasını engellemiştir. Avrupalılar açısından ise bu durum olası bir barış ihtimaline karşı neler yapılabileceği ve savaşın devam etmesi durumunda nasıl bir tutum belirleneceği olmak üzere iki açıdan ele alınmaktadır.

Öncelikle olası barış sürecinin çetrefilli bir süreç olduğunu söylemek gerekmektedir. Zira müzakere masasına oturmak için ya Putin'in prestij kaybının önüne geçecek bir kazanım elde etmesi ya da Ukrayna'ya verilecek askeri desteğin Putin'i caydıracak büyüklüğe ulaşması gerekmektedir. Buna rağmen Trump, Rusya ile Ukrayna arasındaki sorunu çözeceğini iddia etmekte; ancak ateşkesin nasıl ve hangi şartlarda sağlanabileceğini net bir şekilde açıklamamaktadır. Yine de bir ateşkes sürecine dair Trump'ın açıklamaları, "Avrupa katılımı olmadan Avrupa güvenliği mümkün değildir" bakış açısını benimseyen Avrupa ülkeleri arasında Ukrayna'da bir barış gücü birliği konuşlandırma tartışmalarını hızlandırmıştır. Esasen Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron tarafından 2024 yılının Şubat ayında Ukrayna'ya asker gönderme fikri öne sürülmüş; ancak destek bulmamıştır. Trump'ın ABD seçimini kazanmasının ardından konu tekrar gündeme gelmiş; Fransa ve İngiltere'nin Ukrayna'da askeri bir koalisyona liderlik etme olasılığı tartışılmaya başlanmıştır.[1]

12 Aralık 2024 tarihinde Macron'un Varşova'ya düzenlediği gezi sırasında konuyla ilgili Polonya Başbakanı Donald Tusk böyle bir planlamalarının olmadığını ifade etmiştir. Almanya Savunma Bakanı Boris Pistorius ise olası bir ateşkes durumunda barış gücünün gönderilmesi konusunun değerlendirileceğini ifade etmiştir. Ukrayna'da barış gücü misyonuyla ilgili farklı bakış açılarını benimseyen AB ülkelerinin yekpare hareket edemeyeceği anlaşılmaktadır. Diğer yandan üye ülkeler onaylasa dahi AB, 40 ila 100 bin askerlik bir misyonu Ukrayna'da konuşlandırabilecek bir hazırlığa sahip değildir. Dolayısıyla AB'nin Ukrayna'da ateşkes şartlarının yerine getirilmesinde etkili olabilecek kapasitede bir barış gücü misyonunu konuşlandırması gerçekçi bir yaklaşım olarak değerlendirilmemektedir. Ancak İngiltere'nin de dahil edildiği bir Avrupa koalisyonu oluşturulabilir. Zira Trump, Ukrayna'nın 20 yıl boyunca Kuzey Atlantik Antlaşması (NATO) üyeliğinin ertelenmesi ve Ukrayna'da İngilizlerin dahil olduğu bir Avrupa barış gücünün konuşlandırılması önerisinde bulunmuştur.

Putin cephesinden bakıldığında ise Rusya'nın askeri ve insan gücü bağlamında Ukrayna'ya karşı stratejik bir üstünlük elde ettiği görülmektedir. Bu konjonktür Putin'e ateşkes şartlarında ısrarcı olabilecek fırsatı da vermektedir. Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Trump ekibinin Ukrayna'nın NATO'ya kabulünü 20 yıl erteleme ve Ukrayna'ya İngiliz ve Avrupa barış gücü konuşlandırma tekliflerinden memnun olmadıklarını; Trump'ın amacının temas hattı boyunca düşmanlıkları askıya almak ve Rusya ile çatışma sorumluluğunu Avrupalılara devretmek olduğunu ifade etmiştir.[2]. Bu bakış açısından hareketle ateşkesin Trump'ın iddia ettiği hızda gerçekleşmeyeceği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla savaşın devam ettiği kıtada Avrupa güvenliği için en büyük tehdit olarak değerlendirilen Rusya'ya karşı Avrupa'nın Ukrayna'yı desteklemekten başka bir seçeneği bulunmamaktadır. Ancak Covid-19 salgınının etkilerinden kurtulamadan Rusya-Ukrayna Savaşı'nın neden olduğu enerji kriziyle birlikte Avrupa ülkelerinin karşı karşıya kaldığı ekonomik kriz, Ukrayna'ya yeterli desteğin verilmesini engelleyebilir. Diğer yandan üçüncü yılını tamamlamak üzere olan savaşın Avrupa'ya maliyeti yalnızca ekonomik sorunlar olarak ele alınmaması gerekmektedir. 24 Şubat 2022 sonrası Ukrayna'ya destek motivasyonu yüksek olan Avrupa'da demokrasi sancıları yaşanmaya başlamıştır.

Demokratik kurumlara karşı mesafeli bir tutum benimseyen aşırı sağa yönelik Avrupalıların desteği Rusya-Ukrayna Savaşı sonrası artmıştır. Savaşın sosyoekonomik etkileri AB'nin motor gücü olarak kabul edilen Fransa ve Almanya'da siyasi ve ekonomik sorunların yaşanmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda İkinci Dünya Savaşı sonrası barış havasının hakimiyet kurduğu Avrupa'nın anatomisi değişmeye başlamıştır. Soğuk Savaş döneminde dahi tarafsızlık statüsünde ısrarcı olan İsveç ve Finlandiya, "Rus tehdidini" öne sürerek NATO üyesi olurken; Almanya silahlanmaya başlamıştır. Alman Şansölye adayı Fredrich Merz örneğinde görüldüğü gibi nükleer silahlanma seçim kampanyasına dahil edilecek kadar ön plana çıkmıştır. Aynı şekilde normatif güç özelliğiyle bilinen AB, savunma yatırımlarına 72 milyar avro tahsis etmiştir. Avrupa Savunma Ajansı'na göre bu rakam AB tarihinde bir ilk olarak kabul edilmiştir.

Tüm bu gelişmeler ışığında Rusya-Ukrayna Savaşı'nın ekonomi, güvenlik, liberal değerler gibi Avrupa'ya çok yönlü etkileri göz önüne alındığında; savaşın sona ermesi Avrupa açısından pragmatik bir yaklaşımdır. Avrupa, Rusya-Ukrayna Savaşı'nda yönetilebilir bir ateşkesle sonuçlanacak şekilde Ukrayna'yı desteklemek istemektedir. Trump'ın ateşkes çağrısından sonra Trump-Putin ikilisinin dışında kalmak istemeyen Avrupalı liderler bir araya gelerek "Ukraynalılar ve Avrupalılar olmadan Ukrayna'da barışla ilgili müzakereler olamaz" açıklamasında bulunmuşlardır.[3]. Aynı zamanda bu açıklamadan Putin'in maksimalist hedeflerinden taviz vermek zorunda kalacak şekilde Ukrayna desteklenerek Avrupalıların müdahil olduğu bir müzakere masasını hedeflendiği anlaşılmaktadır.

Putin'in caydırma yöntemiyle müzakere masasına oturtulabilmesi için Trump'ın da Avrupalı devletleri destekleyerek Ukrayna'ya askeri destek sağlaması gerekmektedir. Esasen Trump'ın nihai amacı Avrupa güvenliğinin ABD'ye maliyetini azaltarak Asya-Pasifik bölgesine odaklanmaktır. Ancak bu, ABD'nin tamamen Avrupa güvenliğinden soyutlanacağı anlamına gelmemektedir. Zira Avrupa güvenliğinden ABD'nin tamamen soyutlanmasına tarihi bağlar, ekonomik ilişkiler, konjonktür, geliştirilen Rusya, Çin, Kuzey Kore ve İran ortaklığı izin vermemektedir. Bu bağlamda Asya-Pasifik'in NATO'su olarak isimlendirilen AUKUS benzeri bir oluşumun Avrupa kıtasında oluşturulmasının önünü Trump açabilir. Avrupa ülkelerinin Avrupa'nın güvenlik ve savunma alanının güçlendirilmesini bir zorunluluk olarak gördükleri; ancak bunu AB bünyesinde ortak bir politikayla başaramayacaklarından minilateral güvenlik koalisyonlarına yöneldikleri günümüz şartlarında Ukrayna'nın dahil edildiği ve ABD'nin desteklediği bir Avrupa AUKUS'u oluşturulabilir.

Bu oluşum bir yandan güvenlik gerekçelerini öne sürerek NATO üyesi olmak isteyen; ancak kısa vadede NATO üyeliği zor görünen Ukrayna'yı her ne kadar NATO üyeliği dışında bir girişime dahil olmak istemediğini ifade etmiş olsa da konjonktürün etkisiyle ikna edebilir. Diğer yandan ABD'nin Avrupa güvenliğiyle ilgili yükünü hafifletebilir. Avrupa açısından ise ABD'nin kısmi de olsa varlığının olduğu bir güvenlik ittifakı Avrupa savunmasıyla ilgili endişelerin azalmasına yardımcı olabilir. İşbirliği kapsamında Avrupa savunması güçlendirilirken, verilecek desteklerle Ukrayna askeri kapasitesi geliştirilebilir ve bu sayede Avrupa'nın doğusunda Rus tehdidinin devam etme ihtimaline karşı tampon bölge oluşturulabilir. Ukrayna, Rusya'ya karşı beklediği desteği müttefiklerden sağlarken; bu oluşum Rusya'yı caydırarak maksimalist hedeflerinden taviz vermek zorunda bırakabilir. Ve nihayetinde Batı-Rusya arasında süregelen güvenlik ikilemi barış sürecini hızlandırabilir. Tabii böyle bir oluşumda Ukrayna'nın NATO üyeliğini savaş sebebi sayan Rusya'nın endişelerinin dikkate alınması; Batısında askeri bir garantörlükten ziyade güvenlik endişeleri olan bir grubun ittifakı olarak resmedilmesi gerekmektedir. Zira Rusya-Ukrayna Savaşı'nın doğrudan ve dolaylı tarafları arasında nükleer güçlerin yer alması, tehdit etme ve güvenilirlik dengesinin önemini arttırmaktadır.

Sonuç olarak Trump'ın iddia ettiği gibi hızla gerçekleşmesi mümkün görünmese de 2025 yılında Rusya-Ukrayna Savaşı'nda ateşkes öngörülmektedir. Gerek müzakere öncesi gerek olası bir ateşkes döneminde Avrupalılar sürecin dışında kalmak istememektedirler. Bu doğrultuda müzakere masasında güçlü ve müttefik bir Ukrayna'nın yer alması amacıyla Ukrayna'ya Avrupa desteği devam ettirilmektedir. Sonraki adımda ise Ukrayna'da bir barış gücünün oluşturulması planlanmaktadır. Ancak müzakere şartlarıyla ilgili taraflar ortak paydada bulunamamışken Avrupa barış gücü fikrinden ziyade ABD'nin de dahil olduğu caydırıcı bir güvenlik koalisyonunun oluşumu hızlandırılabilir. Zira Avrupa için ateşkes elzemdir; ancak bu ateşkesin Avrupa çıkarlarını koruyacak şekilde sağlanması daha elzemdir. Bu bağlamda Putin'in daha fazla kazançlı çıktığı müzakere masasının kurulmasını engelleyecek politikalar geliştirmek amacıyla çalışmaktadırlar.

[1] Chloé Hoorman, Elise Vincent ve Philippe Ricard, "Discussions over sending European troops to Ukraine reignited", Le Monde, https://www.lemonde.fr/en/international/article/2024/11/25/discussions-over-sending-french-and-british-troops-to-ukraine-reignited_6734041_4.html, (Erişim Tarihi: 03.01.2025).

[2] "Foreign Minister Sergey Lavrov's interview with TASS news agency, December 30, 2024", The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, https://mid.ru/en/press_service/photos/meropriyatiya_s_uchastiem_ministra/1989723/, (Erişim Tarihi: 03.01.2025).

[3] "Joint Declaration by the Foreign Ministers of Germany, France, Italy, Poland, Spain, the United Kingdom as well as the High Representative of the European Union for Foreign Affairs and Security Policy (12 December 2024)", France Diplomacy, <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/ukraine/news/article/joint-declaration-by-the-foreign-ministers-of-germany-france-italy-poland-spain>, (Erişim Tarihi: 03.01.2025).

ANKASAM ANALİZ

Lai Ching-te'nin Pasifik Turu

Simay GÜZEL

Tayvan'ın Pasifik ülkeleriyle ilişkileri, politik motivasyonlar, kültürel bağlar ve uluslararası tanınma mücadelesi çerçevesinde karmaşık bir şekilde örülmüştür. 30 Kasım 2024 tarihinde başlayan bir haftalık Pasifik turu kapsamında Tayvan Lideri Lai Ching-te'nin üç Pasifik müttefiki ziyaretinin yanı sıra Hawaii ve Guam'a yaptığı transit ziyaretler, bu bölgede izlediği diplomatik stratejileri gözler önüne sermiştir. Lai'nin Tayvan Lideri olarak ilk yurt dışı turunda yaptığı bu ziyaretler, Çin'le gerilimler ve Amerika Birleşik Devletleri'yle (ABD) ilişkiler bağlamında Pasifik stratejisini pekiştirme çabalarını yansıtmıştır.

Tayvan'ın Pasifik ülkeleriyle ilişkileri, büyük ölçüde uluslararası alanda tanınma arayışına dayanmaktadır. Günümüzde diplomatik olarak yalnızca 12 ülke tarafından tanınıyor olması, Tayvan'ın global alanda daha fazla destek arayışını pekiştiren bir faktör olmuştur.[1] Lai'nin bir hafta süren Pasifik ziyareti Marshall Adaları, Tuvalu ve Palau'yu kapsamış, ABD kontrolündeki topraklar olan Hawaii ve Guam'da da kısa ziyaretlerde bulunmuştur. Diplomatik bir önem taşıyan ziyarete ve Lai'nin transit geçişine ABD, Tayvan'a verdiği desteğin altını çizerek makul ölçüde üst düzey temaslarda bulunarak karşılık vermiştir. Çin ise Tayvan'ın ABD kontrolündeki topraklara yaptığı ziyareti kınamış ve bu ziyaretler üzerine yapılan açıklamada "Tek Çin" politikasını bir kez daha dile getirmiştir.

Lai Ching-te'nin Pasifik turu boyunca diplomatik açıdan birçok strateji izlediği saptanmıştır. Bunlardan en göze çarpanı ise Pasifik bölgesindeki müttefiklerini pekiştirmek için izlediği "transit diplomasi" stratejisidir. Transit diplomasi bağlamında Tayvan'ın Pasifik Adaları'na yönelik sembolik ziyaretleri, önceki Tayvan liderleri tarafından da gerçekleştirilmiştir. Bu açıdan Lai'nin Guam ve Hawaii gibi ABD kontrolündeki topraklarda yaptığı kısa süreli duraklamalar, Tayvan'ın diplomatik ilişkilerinin güçlendirilmesine yönelik çabalarında önemli bir taktik olmuştur. Bu tür transit diplomasi ziyaretlerinin, Tayvan'ın sadece Pasifik bölgesindeki ülkelerle değil, aynı zamanda ABD ile olan güvenlik ilişkisini de pekiştirmeyi amaçladığını söylemek mümkündür. Bu amaç, bölgedeki statükoyla paralel olarak Çin'in askeri ve diplomatik tepkilerine yol açmaktadır. Tayvan'ın ABD ile ilişkilerini derinleştirmesi ve Çin'in bu stratejilere gösterdiği tepkiler, Tayvan'ın Pasifik bölgesindeki diplomatik hedeflerinin daha da hassas hale gelmesine neden olmuştur.[2].

Tayvan lideri Lai Ching-te'nin Pasifik ziyaretlerinde giydiği Hawaii gömleği, Tayvan'ın diplomatik stratejilerinin kültürel ve sembolik boyutlarını yansıtan bir diğer dikkat çekici öge olmuştur. Bu gömlek, Tayvan'ın Pasifik halklarıyla olan kültürel bağlarını vurgulamak amacıyla kullanılan bir sembol olarak yorumlanmıştır. Hawaii gömleğinin aynı zamanda Tayvan'ın Pasifik bölgesindeki yerel halklarla, özellikle de Avustralya dili konuşan topluluklarla ortak kökenlere sahip olduğunu yansıtmak için kullanılan diplomatik bir araç olduğunu söylemek mümkündür. Tayvan, Avustralya dili konuşan halkların Tayvan'dan Polinezya'ya kadar geniş bir bölgeye yayıldığını ve bu kültürel bağlantının, Tayvan'ın Pasifik Adaları'yla ilişkilerini güçlendirebileceğini savunmaktadır. Bu doğrultuda Lai'nin ziyaretleri, Pasifik Adaları ile Avustralya mirası paylaşan bir yaklaşımı vurgulamıştır.[3].

Lai'nin bu kıyafet tercihi ve Avustralya vurgusu, Tayvan'ın bölgedeki diplomatik çabalarını daha dostane ve halk odaklı hale getirmek amacıyla sembolik bir strateji olarak değerlendirilmiştir. Ancak bu tür semboller, Tayvan'ın ilişkilerinde yalnızca yüzeysel bir etki yaratmaktadır ve derinlemesine politik bağlar kurmada zaman zaman yetersiz kalabilmektedir. Söylemlerine ek olarak Lai'nin Hawaii gömleğiyle verdiği mesaj, Tayvan'ın Pasifik ülkeleriyle daha yakın bir bağ kurma isteğini göstermektedir ancak bu tür sembollerle yapılan diplomasi ve Tayvan'ın kültürel kimlik ve geçmişe dayalı ilişkiler kurma çabası, bölgedeki gerçek ve sürdürülebilir işbirlikleriyle karşılaştırıldığında etki açısından sınırlı kalmaktadır.

Öte yandan transit diplomasi stratejisi, Tayvan'ın uluslararası ilişkilerinin sembolik bir doğası olması açısından eleştirilmektedir. Örneğin Lai'nin Tuvalu'yu ziyareti yalnızca birkaç saat süren hızlı bir ziyaret olmuş ve bu durum, Tayvan'ın Pasifik müttefikleriyle olan ilişkilerinin daha çok sembolik olduğunu düşündüren bir durum olarak görülmüştür. Ayrıca Lai'nin Guam'da yaptığı konuşmalarda, bölgenin sadece "Avustralya" değil, aynı zamanda "Hint-Pasifik" bölgesi olarak tanımlanması, Tayvan'ın kültürel ve politik çıkarlarını dengelemeye yönelik bir hamle olarak değerlendirilmiştir.[4] Bu söylem ayrıca ABD'nin bölgeye bakış açısını çağırıştıran bir söylem olarak karşımıza çıkmıştır Bu bağlamda bazı eleştirmenler, Tayvan'ın bu tür ziyaretlerle kendi uluslararası pozisyonunu güçlendirmeye çalışırken, bölgedeki gerçek ilişkilere yeterince odaklanmadığını savunmuştur.

Tayvan'ın Pasifik bölgesindeki diplomatik çabaları, Tayvan'ın uluslararası tanınma ve destek arayışının bir parçası olarak büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte bu çabaların jeopolitik sonuçları da dikkate alınmalıdır. Bu ziyaretler kapsamında Çin, ABD'nin Tayvan'a verdiği desteği ve Tayvan'ın ABD kontrolündeki topraklarda yaptığı duraklamalara tepki göstermiştir.[5] Tayvan'ın Pasifik ziyareti vesilesiyle ABD'yle olan ilişkilerini daha da pekiştirmesi, Çin'in tepkilerinin artmasına neden olmuş ve ziyaret sonrası süreçte tatbikatların yapıldığı görülmüştür. Tayvan'ın Pasifik'te ABD'yle etkileşimde bulunması, Çin'e göre bölge dinamiklerini ve dengelerini tehdit etme potansiyeline sahip bir hamledir. Bu durum, Tayvan'ın Pasifik diplomasisinin yalnızca kültürel ve stratejik ilişkileri güçlendirmeye yönelik bir çaba olmadığını, aynı zamanda Tayvan'ın anakarayla ilişkilerini doğrudan etkileyen bir mesele haline geldiğini göstermektedir. Verilen tepkilere ek olarak Şi Cinping'in Yeni Yıl mesajında Tayvan Boğazı'nın iki yakasında yaşayan halkların tek bir aile olduğunu ve yeniden birleşmeye yönelik tarihsel eğilimi hiç kimsenin durduramayacağına yönelik söylemi,[6] bu doğrultuda Çin'in duruşunu pekiştirmiştir.

Tayvan'ın Pasifik bölgesindeki diplomatik çabaları, kültürel bağlarla, stratejik hedeflerle ve uluslararası tanınma mücadelesiyle şekillenmektedir. Bu anlamda Lai Ching-te'nin Pasifik turu, ilk yurt dışı seyahati bağlamında çeşitli diplomasi sergilendiği bir tur olarak karşımıza çıkmıştır. Tayvan, Pasifik müttefikleriyle ilişkilerini güçlendirmek için Avustralya diplomasisi gibi sembolik ve kültürel bağları kullanırken, ABD ile olan stratejik ilişkisini de pekiştirmektedir. Ancak Tayvan'ın bu stratejileri, Çin'in bölgesel gücü ve olası gerilimler göz önüne alındığında diplomatik zorluklarla karşı karşıya kalma potansiyeline sahiptir. Bu ziyaretler ve sonrasındaki gelişmelerle beraber Tayvan'ın, önceki liderlerinin sürdürdüğü politikalar ışığında ve Lai'nin liderliğinde, diplomatik ve güvenlik stratejilerinde denge kurarak küresel siyasetteki yerini sağlamlaştırmaya çalışacağını söylemek mümkündür.

[1]. Marinaccio, J., "The risks of Taiwan's 'Austronesian' diplomacy", Devpolicy Blog from the Development Policy Centre, <https://devpolicy.org/austronesian-diplomacy-and-indigenous-rights-in-taiwan-visit-to-the-pacific-20241217/>, (Erişim Tarihi: 07.01.2025).

[2]. "Taiwan's president Lai visits Pacific Ally Tuvalu", Voice of America, <https://www.voanews.com/a/taiwan-s-president-lai-visits-pacific-ally-tuvalu/7886519.html>, (Erişim Tarihi: 07.01.2025).

[3]. "The risks of Taiwan's 'Austronesian' diplomacy", a.g.e., (Erişim Tarihi: 07.01.2025).

[4]. Aynı yer.

[5]. Wu, T., Wu, H., & Mcavoy, A., "Taiwan's president arrives in Hawaii for a 2-day stop in the US as part of South Pacific visit", AP News, <https://apnews.com/article/taiwan-us-china-lai-ching-te-hawaii-guam-21442df9a4d2f41827764f67d5701e07>, (Erişim Tarihi: 07.01.2025).

[6]. "Full text of president Xi Jinping's 2025 New Year message", 中华人民共和国外交部, https://www.mfa.gov.cn/mfa_eng/xw/zyxw/202412/t20241231_11524948.html, (Erişim Tarihi: 07.01.2025).

ANKASAM ANALİZ

Orta Asya'da Güçlü Bir Ortak: Japonya

Şeyma KIZILAY

Son yıllarda Orta Asya coğrafyasının geçmişe nazaran daha fazla ön plana çıktığına tanık olunmaktadır. Rusya-Ukrayna Savaşı'nın çeşitli etkileri ve enerji krizinin oluşturduğu atmosfer, bölge ülkelerini uluslararası alanda cazip hale getirmiştir. Orta Asya ülkeleri de bahsedilen etkilerle birlikte ulusal hedefler kapsamında adım atmakta ve işbirliklerini geliştirmektedir. Dolayısıyla yoğun bir etkileşim süreci söz konusudur.

Bölgeye yönelik ilgi ise yalnızca yeni ortaklık arayışında olan Batı kanadında değil; farklı Asya ülkelerinde de artmaktadır. Asya-Pasifik Bölgesi'nin stratejik ülkelerinden Japonya'nın Orta Asya ülkeleriyle olan işbirliğini geliştirme yolunda olması, bu duruma örnek teşkil etmektedir. Tokyo gerek bölgesel gerekse ikili ilişkiler bağlamında çeşitli girişimlerde bulunarak bölgedeki varlığını arttırmaktadır.

Örneğin 2023 yılında Duşanbe'de Tacikistan ve Japonya arasında icra edilen ekonomik, teknik ve bilimsel işbirliği konulu hükümetler arası komisyonun olağan toplantısında, Japon yatırımını Tacik ekonomisine çekme konusu ele alınmıştır. Ayrıca taraflar; ticaret ve ekonomi, yatırım, tarım, sanayi, enerji, ulaşım, iletişim ve modern teknolojiler alanlarında işbirliğini güçlendirme konusunda mutabakat sağlamıştır.[1]

Toplantıdaki temel konulardan birinin de Japon yatırımcıların katılımıyla Tacikistan'ın serbest ekonomik bölgeleri de dahil olmak üzere ortak sanayi kuruluşlarının kurulması olduğu bilinmektedir. Tokyo yönetiminin birçok faaliyetinde Tacikistan'ın önemli bir ortak statüsünde olduğu anlaşılmaktadır. Altyapı yatırımlarının ve tıbbi ve tarımsal projelerin uygulanması için Japonya'nın Tacikistan'a hibe fonları sağladığı bilinmektedir. Buna ek olarak Japonya'da eğitim gören Tacik personeller, Tacikistan'da bakanlık düzeyi de dahil olmak üzere çeşitli düzeylerde aktif rol almaktadır. 2022 yılının Aralık ayında Orta Asya-Japonya Diyalogu kapsamında bir araya gelen taraflar arasında, Dışişleri Bakanlığı düzeyinde "2023-2025 İşbirliği Programı" da yapılmıştır.[2]

2015 yılında dönemin Japonya Başbakanı Shinzo Abe'nin gerçekleştirdiği ilk ziyaretin ardından Tacikistan ile Japonya arasındaki üst düzey ziyaretler de zamanla artmıştır. Söz konusu durum, ikili bağların gelişimini göstermesi bakımından önemlidir. Bahse konu olan ziyarette Abe, Tacikistan'da su tesislerini ve tarımsal üretkenliği iyileştirmek için 7.5 milyon dolar hibe yardımı sözü vermiştir. Ayrıca Tokyo, Tacikistan-Afganistan sınır kontrollerinin güçlendirilmesi konusunda da Duşanbe'ye destek sağlamıştır.[3]

Bununla birlikte Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA) da uzun yıllardır Tacikistan'da faaliyetlerde bulunmaktadır. JICA, tarım ve kırsal kalkınma gibi sektörlerde Tacik halkının yaşam standartlarını iyileştirmeyi amaçlayan çeşitli hibe, mali yardım ve teknik işbirliği projeleri yürütmektedir.[4]

Daha da önemlisi Japonya'nın bir bütün olarak Orta Asya'da önemli yatırımlarda bulunma niyetinde olduğu görülmektedir. 2022 yılının Aralık ayında Türkmen iş insanları, Osaka'da düzenlenen Uluslararası Konfeksiyon Endüstrisi ve Tekstil Ekipmanları ve Sistemleri Fuarı'na katılmış ve burada Türkmen girişimcilere Japon tedarikçiler bir araya gelmiştir. Böylece potansiyel işbirliği olanakları geliştirilmiştir.[5]

Kırgızistan ise hidroelektrik noktasında Japon yatırımlarının yoğunlaşacağı bir alan olma kapasitesine sahiptir. Taraflar arasında hidroelektrik projelerinin geliştirilmesini, özellikle de küçük hidroelektrik santrallerin inşasını, yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesi adına bir mutabakat zaptı ve yol haritası imzalanmıştır.[6]

Kazakistan ise ekonomik işbirliği noktasında Japonya için önemli bir ortaktır. Tokyo, Astana'nın yürüttüğü reform süreçlerini ve Afgan halkına insani yardım sağlama çabalarını desteklemektedir. 2022 yılının Nisan ayında iki ülkenin Dışişleri Bakanlığı arasında 2022-2023 yıllarını kapsayan Eylem Planı imzalanmıştır.[7]

Ülkelerine yatırımcı çekmek isteyen Orta Asya hükümetleri açısından Japonya'nın bu tutumunun kritik öneme sahip olduğu ifade edilebilir. Dolayısıyla bölge ülkeleri de Tokyo'nun girişimlerinden memnuniyet duymakta ve işbirliğini geliştirmek istemektedir.

Öte yandan Tokyo'nun Orta Asya'ya artan ilgisinin Japonya'nın Amerika Birleşik Devletleri'yle (ABD) olan münasebetleriyle de ilişkili olduğu söylenebilir. Rusya ve Çin'le rekabet içerisinde olan ABD'nin Asya'daki müttefiki olarak Japonya'nın ön plana çıktığı söylenebilir. Bu noktada Orta Asya ülkeleriyle geliştirilen bağlantılar, bölgedeki Rus ve Çin etkisinin azaltılması amacıyla da hizmet etmektedir.

Son dönemlerde, Japonya'nın Orta Asya bölgesine yönelik genel eğiliminde yaşanan artış dikkat çekmektedir. Bölge ülkeleri tarafından Tokyo'nun ilgisinin avantaj olarak görüldüğü öne sürülebilir. Nitekim taraflar arasındaki bağlar, Orta Asya+Japonya Diyalogu'yla güçlendirilmektedir. C5+1 formatını tanıtmaları ve bu konuda ilk olması[8] hasebiyle Japonya'nın Orta Asya'nın uluslararası bağlantılarını geliştirmesinde de kritik bir aktör olduğu iddia edilebilir. Dolayısıyla bölge ülkelerinin çok boyutlu ilişkiler geliştirmesinde Tokyo kritik bir rol oynamıştır.

Orta Asya+Japonya Diyalogu toplantıları da dikkat çekicidir. Japonya, son yirmi yılda Orta Asya ülkelerinin ulaşım altyapısına hem ikili düzeyde hem de Asya Kalkınma Bankası ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar aracılığıyla destekte bulunmaktadır.[9] Orta Asya+Japonya Diyalogu vesilesiyle de bölge içi işbirliğini geliştirmeye yönelik adımlar atılmaktadır. Bu kapsamda terörle mücadele, sağlık, çevre, bilimsel faaliyetler, enerji, ticaret ve yatırım gibi alanlardaki ortaklıklar güçlendirilmektedir.

Taraflar arasındaki işbirliğini geliştirme adımları aslında yeni değildir. Tokyo'nun Orta Asya'ya ilişkin ilk stratejisi, 1997 yılında sunulmuştur. Dönemin Japonya Başbakanı Ryutaro Hashimoto, üç katmanlı bir yapıya sahip olan yeni "İpek Yolu Diplomasi Konsepti"ni başlatmıştır.[10] İlerleyen yıllarda da kurulan ikili ve bölgesel münasebetlerle çeşitli işbirliği adımları atılmıştır. Tokyo'nun yardım, teknolojik yatırım ve iktisadi kazanç gibi fırsatlar sunması, Orta Asya ülkelerinin ilgisini çekmektedir. Aynı zamanda bölge de Japonya'ya önemli enerji potansiyeli sunmaktadır. Bu açıdan tarafların birbirlerine avantaj sağladığı söylenebilir.

Netice itibarıyla Japonya gerek Orta Asya'nın uluslararası bağlantılarını geliştirmesinde oynadığı kritik rol bakımından gerekse bölge ülkeleriyle geliştirdiği ikili ilişkiler açısından bölge için büyük öneme sahiptir. Aynı zamanda Tokyo, altyapı ve yatırım boyutunda da tercih edilir bir ortak statüsündedir. Bölge ülkeleri de Japonya için çeşitli fırsatlar sunmaktadır. Bu kapsamda Japonya-Orta Asya münasebetlerinin genişlemeye ve derinleşmeye devam edeceği öngörülebilir.

[1] "Вопросы привлечения инвестиций обсуждены в ходе заседания таджикско-японской Межправкомиссии", Avesta, <https://avesta.tj/2023/03/14/strong-voprosy-privlecheniya-investitsij-obsuzhdeny-v-hode-zasedaniya-tadzhijsko-yaponskoj-mezhpravkomissii-strong/>, (Erişim Tarihi: 31.12.2024).

[2] "Japan-Tajikistan Foreign Ministers' Meeting", MOFA, https://www.mofa.go.jp/press/release/press4e_003200.html, (Erişim Tarihi: 31.12.2024).

[3] "What did Abe Accomplish in Central Asia", The Diplomat, <https://thediplomat.com/2015/10/what-did-abe-accomplish-in-central-asia/>, (Erişim Tarihi: 31.12.2024).

[4] "Japan International Cooperation Agency (JICA) in Tajikistan", JICA, <https://www.jica.go.jp/tajikistan/english/office/about/about.html>, (Erişim Tarihi: 31.12.2024).

[5] "Turkmen Entrepreneurs Visited Japan in order to Expand Business Contacts and Exchange Experience", Zemin, <https://www.yerzemin.com/display/turkmen-entrepreneurs-visited-japan-in-order-to-expand-business-contacts-and-exchange-experience/227649>, (Erişim Tarihi: 31.12.2024).

[6] "Japan and Central Asia: Dynamics of the Current Partnership", News Central Asia, <https://www.newscentralasia.net/2022/12/21/japan-and-central-asia-dynamics-of-the-current-partnership/>, (Erişim Tarihi: 31.12.2024).

[7] "Kazakh President Discusses Expansion of Economic Cooperation with Minister of Foreign Affairs of Japan", Astana Times, <https://astanatimes.com/2022/04/kazakh-president-discusses-expansion-of-economic-cooperation-with-minister-of-foreign-affairs-of-japan/>, (Erişim Tarihi: 31.12.2024).

[8] "Japan in Central Asia: Declining Partner or Key Player?", Carnegie Endowment, <https://carnegiemoscow.org/2022/02/24/japan-in-central-asia-declining-partner-or-key-player-event-7821>, (Erişim Tarihi: 31.12.2024).

[9] "Japan's Engagement with Central Asia: 15 Years of the Dialogue", Eurasian Research, <https://www.eurasian-research.org/publication/japans-engagement-with-central-asia-15-years-of-the-dialogue/>, (Erişim Tarihi: 31.12.2024).

[10] "Japan's Silk Road Diplomacy Paving the Road Ahead", Silk Road Studies, https://www.silkroadstudies.org/resources/pdf/Monographs/2008_12_BOOK_Len-Tomohiko-Tetsuya_Japan-Silk-Road-Diplomacy.pdf, (Erişim Tarihi: 31.12.2024).

ANKASAM ANALİZ

Paraguay'ın Çin ve Tayvan Arasındaki Denge Arayışı

Ali Caner İNCESU

29 Kasım 2024 tarihinde Paraguay Dışişleri Bakanı Ruben Dario Ramirez Lezcano, Tayvan'a yaptığı ziyaret sırasında düzenlenen basın toplantısında, Paraguay'ın Tayvan'la ilişkilerini Çin lehine kesmeyeceğini ancak Çin'le diplomatik ve ticari ilişkilere açık olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Paraguay'ın Tayvan'la ilişkilerini sürdürmesi konusunda Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) herhangi bir talebi olmadığına özellikle vurgu yapmıştır.[1]

Bakan Lezcano'nun basın açıklaması, Paraguay Devlet Başkanı Santiago Pena'nın 14 Temmuz 2023 tarihinde Tayvan'a gerçekleştirdiği ziyaret sırasında yaptığı açıklamaların devamı niteliğinde değerlendirilmiştir. Başkan Pena, Tayvan'a "tamamen bağlı" olduğunu belirtmiş, ancak aynı zamanda Çin'le ticaret yapmayı "çok istediğini" ifade ederek Tayvan ve Çin arasında bir ilişki dengesi kurmayı hedeflediğini dile getirmiştir.[2]

Paraguay-Tayvan ilişkileri, Soğuk Savaş yıllarında başlamış ve Tayvan'ın komünizm karşıtı duruşu Paraguay'ın desteğini kazanmıştır. 1957 yılında Paraguay'ın Tayvan'ı resmen tanıması, iki ülke arasındaki ilişkilerde yeni bir dönemin kapısını aralamış, bu diplomatik adım Tayvan'ın uluslararası alanda tanınırlığını artırmada kritik bir rol oynamıştır.

Paraguay, uluslararası platformlarda Tayvan'ın "bağımsız bir ülke" olarak tanınması için aktif çaba göstermiş ve Tayvan'ın artan diplomatik izolasyonuna rağmen bu desteği sürdürmüştür. Paraguay'ın bu sadakati, Tayvan'ı destekleyen az sayıdaki ülke arasında onu öne çıkarmış ve bu uzun süreli bağ, Paraguay'ın dış politikada izlediği ideolojik ve stratejik tutumun bir yansıması haline gelmiştir.

Tayvan, yıllar boyunca Paraguay'a tarım, eğitim, teknoloji ve altyapı gibi alanlarda sağladığı ekonomik yardımlarla iki ülke arasındaki ilişkilerin ekonomik boyutunu güçlendirmiştir. Özellikle tarım sektöründeki projeler, Paraguay'ın kırsal kalkınmasına önemli katkılar sağlamış ve tarımsal üretim kapasitesini artırmıştır. Bu ekonomik işbirliği, diplomatik ilişkilerin siyasi boyutuyla da desteklenmiştir.

Tayvan, Paraguay'la eğitim işbirliklerini güçlü bir şekilde sürdürmektedir. 2023 yılı itibarıyla Tayvan'a burslu olarak eğitim almaya giden Paraguaylı öğrenci sayısının 600'ü aştığı belirtilmiştir.[3]. Ayrıca 31 Mayıs 2018 tarihinde Paraguay'da kurulan Tayvan-Paraguay Politeknik Üniversitesi, iki ülke arasındaki eğitim alanındaki işbirliğinin derinleştiğini ve Paraguay'ın bu işbirliğini gelecekte de sürdürme kararlılığını ortaya koymaktadır.

Tayvan, her 5 yıllık dönemde Paraguay'a eğitim, tarım ve sağlık gibi alanlarda ortalama 150 milyon Amerikan doları tutarında mali destek sağlamaktadır.[4]. Ancak Tayvan'ın Paraguay'a yaptığı doğrudan yabancı yatırım (FDI) miktarı yılda yalnızca yaklaşık 4 milyon Amerikan dolarıdır.[5]. Bu rakam, Çin'in Güney Amerika'da Paraguay'ın komşularına yaptığı doğrudan yabancı yatırım tutarlarıyla karşılaştırıldığında oldukça düşük kalmaktadır.

Çin, son yıllarda Latin Amerika'da giderek artan bir ekonomik varlık göstermektedir. "Kuşak ve Yol Girişimi" kapsamındaki projeleri ve devasa altyapı yatırımlarıyla Çin, bölgedeki ülkeler için "cazip bir ortak" olarak görülmektedir. Çin'in ekonomik gücü, Latin Amerika ülkeleri üzerinde yalnızca ticari değil, aynı zamanda diplomatik etkiler de yaratmıştır. El Salvador ve Panama gibi ülkeler, Tayvan'la olan diplomatik bağlarını kopararak Çin'le ilişkiler kurmuş ve bunun sonucunda ekonomik işbirlikleri ve kalkınma projeleri elde etmişlerdir. Bu durum, Çin'in Tayvan'a olan uluslararası desteği azaltma stratejisinin bir parçası olarak değerlendirilmektedir.

Paraguay'ın Tayvan'a karşı sürdürdüğü diplomatik sadakatin, Paraguay ekonomisinin büyümesini sınırlandırdığı düşünülmektedir. Paraguay, soya ve sığır eti ihracatında dünyanın en büyük üreticilerinden biri olmasına rağmen Çin'le doğrudan ticari ilişkilere sahip olmadığı için bu ürünler Çin pazarına dolaylı yollarla ulaşmaktadır. Çin'le diplomatik bağların kurulması, Paraguay için büyük bir pazar avantajı sağlayabilir ve aynı zamanda doğrudan yabancı yatırım ve altyapı projelerini çekme potansiyelini artırabilir.

Bu stratejik ikilem, Paraguay'ın dış politika kararlarının daha geniş çaplı etkilerini göz önünde bulundurmasını gerektirmektedir. Tayvan'la ilişkilerin sürdürülmesi, ABD gibi büyük güçlerin desteğini almak açısından önemli bir avantaj sağlarken; Çin'le bağların kurulması durumunda elde edilebilecek siyasi ve ekonomik faydalar da oldukça caziptir. Çin'le ilişki kurmak, Paraguay'ın tarım ürünleri için devasa bir pazar açabilir ve altyapı projelerine kaynak sağlanmasına olanak tanıyabilir. Bu bağlamda Paraguay'ın gelecekteki dış politikası, sadakat ve fırsatlar arasında hassas bir denge kurmaya yönelik stratejik bir yeniden değerlendirme gerektirmektedir.

Latin Amerika'da birçok ülke, Çin'in sunduğu ekonomik ve diplomatik avantajlardan faydalanarak Tayvan'la ilişkilerini sonlandırmıştır. Örneğin El Salvador ve Honduras gibi ülkeler, Çin'le diplomatik bağlar kurarak büyük altyapı projeleri ve ticaret fırsatları elde etmişlerdir. El Salvador ve Honduras dışında Panama, Kosta Rika ve Dominik Cumhuriyeti gibi diğer Latin Amerika ülkeleri de Tayvan'la ilişkilerini keserek Çin'in ekonomik gücünden istifade etmeyi tercih etmişlerdir. Bu eğilimin Tayvan'la ilişkilerinden dolayı Paraguay'ın üzerinde bölgesel bir baskı yarattığı düşünülmektedir.

Paraguay, küresel ölçekte ABD, Çin ve Tayvan arasındaki rekabetin merkezinde yer almaktadır. ABD, Tayvan'ın uluslararası arenada yalnızlaşmaması için müttefiklere dolaylı destek sağlarken; Çin, ekonomik gücünü kullanarak Tayvan'ın kalan diplomatik bağlarını koparmayı amaçlamaktadır. Paraguay'ın bu rekabet ortamında Tayvan'a sadakatini koruması, ABD'yle ilişkilerinde olumlu bir imaj yaratmasına katkı sağlamaktadır. Ancak Çin'le bağların kurulması durumunda ekonomik kalkınma ve ticaret açısından büyük fırsatlar elde edilebileceği de bir gerçektir.

Bu bağlamda Paraguay'ın bölgesel liderlik hedefi ve bağımsız bir dış politika izleme arzusu, Tayvan ile Çin arasında dengeleyici bir yaklaşım geliştirmesini gerektirmektedir. Ülkenin bu stratejik pozisyonu, Latin Amerika'daki diğer ülkeler için de bir model teşkil edebilir.

Sonuç olarak Paraguay'ın Tayvan'la olan ilişkilerini tamamen sona erdirmeden Çin'le ticari ve diplomatik ilişkiler geliştirme yollarını araması stratejik bir yaklaşım olabilir. Böyle bir dengeleyici strateji, hem Tayvan'la mevcut ilişkilerin faydalarını koruyacak hem de Çin'in sağladığı ekonomik fırsatlardan yararlanma olanağı sunacaktır. Paraguay'ın bu zor denkleme başarıyla yönetmesi, yalnızca kendi ulusal çıkarlarını optimize etmekle kalmayacak aynı zamanda Latin Amerika'daki diğer ülkeler için de bir model teşkil edecektir.

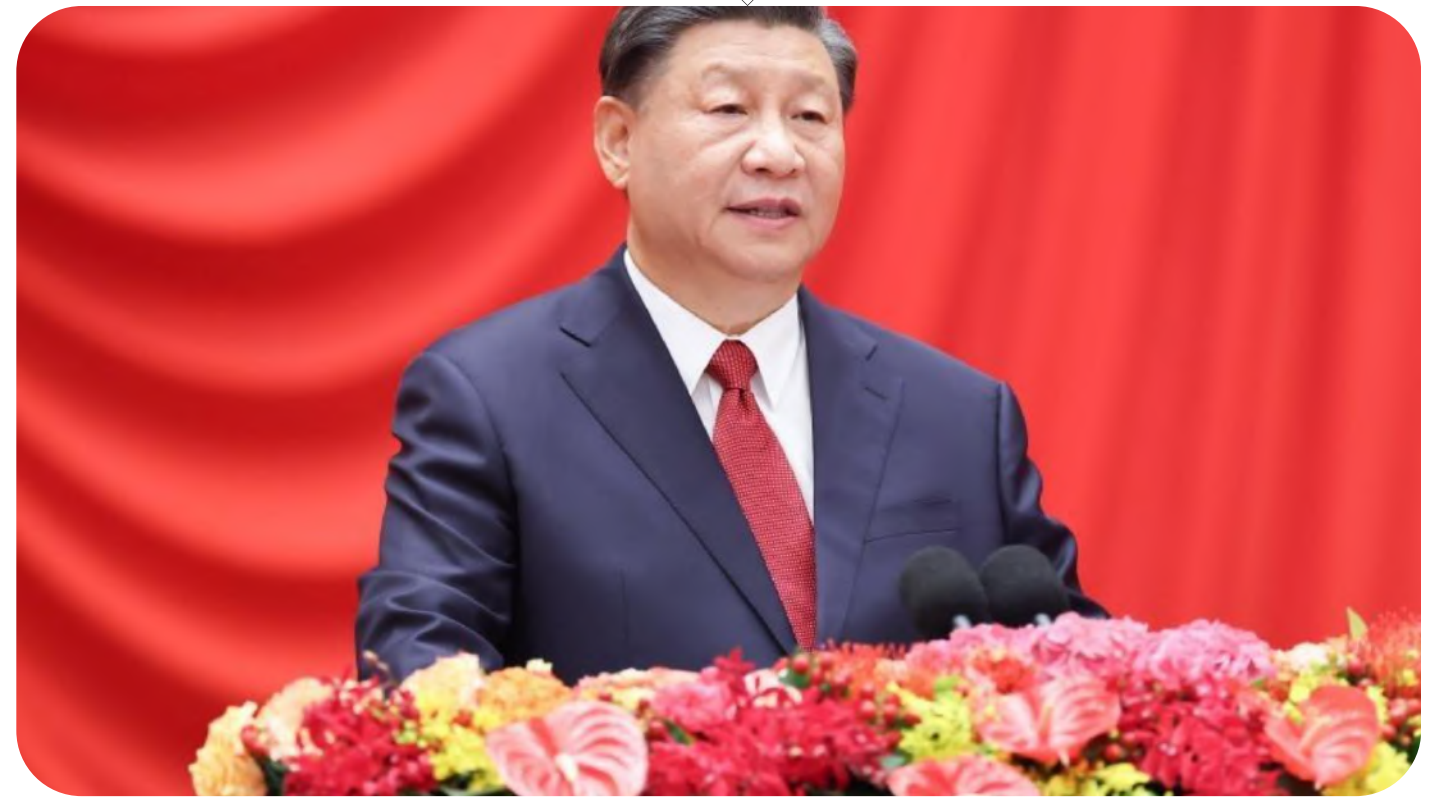
[1] Lai, Johnson, and Huizhong Wu. "Paraguay, One of Taiwan's Remaining 12 Allies, Says It Won't Cut Ties in Favor of China." AP News, 29 Kasım 2024, <https://apnews.com/article/taiwan-paraguay-china-relationship-6462a3936a5ba14094cdee51ad8ba92c>, (Erişim Tarihi: 01.12.2024).

[2] Blanchard, Ben. "Paraguay Would Love More Trade with China, Taiwan Better for Development." Reuters, 15 Temmuz 2023, <https://www.reuters.com/world/paraguay-would-love-more-trade-with-china-taiwan-better-development-2023-07-15/>, (Erişim Tarihi: 01.12.2024).

[3] Letter to the Editor: 32 Years of Taiwan-Paraguay Educational Cooperation." Taiwan News, 7 Kasım 2023, <https://www.taiwannews.com.tw/news/5034533>, (Erişim Tarihi: 03.12.2024).

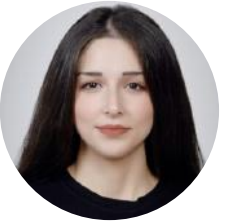
[4] Baronu, Uma. "An 'Eternal Brother'—Strengthening the Taiwan-Paraguay Relationship." Global Taiwan Institute, 10 Temmuz 2024, <https://globaltaiwan.org/2024/07/an-eternal-brother-strengthening-the-taiwan-paraguay-relationship/>, (Erişim Tarihi: 03.12.2024).

[5] Aynı yer.

ANKASAM ANALİZ

Şi Cinping'in Kültür Üzerine Düşüncesi

Zeynep Çağla ERİN

Şi Cinping liderliğindeki Çin, "Ay Yeni Yılı" öncesinde kültürel alanda çeşitli tanıtım etkinlikleri düzenlemektedir. Çin Devlet Başkanı Şi Cinping'in kültürel düşüncesi, ülke çapında övgüyle karşılanmaktadır. Şi, kültürel düşüncenin Çin'i daha güçlü bir ülke yapmak, ulusu dinamikleştirmek ve güçlü ilham kaynağı oluşturmak için oldukça önemli olduğunu vurgulamaktadır.[1] Şi'nin liderliği altında Çin Komünist Partisi (ÇKP), ülkenin modernleşmesini desteklemek için kültürü aktif bir politika olarak desteklemektedir.

Şi, 2012 yılında 18. ÇKP Ulusal Kongresi'ne sunduğu rapora "kültürel güven" kavramını dahil etmiştir. Daha sonra Şi, bu kavramı Çin'e özgü sosyalizme entegre ederek Çin kültürüne olan ulusal güveni kalıcı bir güç olarak tanımlamıştır.[2] Farklı medeniyetlerin ve değer sistemlerinin rekabet ettiği ve bir arada var olmaya çalıştığı Soğuk Savaş sonrası dünyada Çin, ulusal kimliği yeniden inşa etmek için kültürel bir rönesans gerektiğine inanmaktadır.

ÇKP liderliğini üstlendiği günden bu yana Şi, kültürel miras, arkeoloji ve somut olmayan kültürel değerlere dair 170'ten fazla önemli rapor ve talimat yayımlamıştır. Ayrıca 100'den fazla tarihi ve kültürel mekanda yerinde incelemelerde bulunmuştur.[3] Günümüzde Çin'in küresel ve ulusal arenada gerçekleştirmeye çalıştığı "Kültürel milliyetçilik" misyonu Batı nezdinde geniş çapta incelenmiştir. Ancak Asya (özellikle Çin) bağlamlarındaki tezahürleri yeterince araştırılmamıştır. Literatürde yer alan araştırmalar, Tayvan, Japonya, Çin ve Malezya gibi Asya ülkelerinde kültürel milliyetçiliğin Batı'ya ayak uydurmak ve onu aşmak için geleneksel kültürü yeniden keşfetme ve modernleştirme perspektifinden anlaşılması gerektiğini göstermiştir.[4]

Çin, geleneksel kültür düşüncesi, diğer milletlerin yaklaşımlarından ayrılmaktadır. Bu, Vestfalya Sistemi'yle kıyaslandığında modern devletler arasındaki siyasi ilişkilere odaklandığından, kültürel üstünlük gibi konulara doğrudan müdahil olmamaktadır. Çin tam olarak modern devletler sisteminin mevcut Batı düzleminde sorgulamaktadır. Bu nedenle bir kültürün, başka bir kültürden üstün olamayacağını ve Batı egemen sistemin normlarının sorgusuzca kabul edilemeyeceğine vurgu yapmaktadır.

Tarih boyunca devletler arası ilişkilerde kültür, güç ve etki faktörleriyle birleşmiştir. Çin'in kendi bölgesindeki etkisi ve kültürel bakış açısı, Vestfalya sistemiyle uyumsuzluk gösterebilir ve kültürler arası ilişkilerde çatışmalara neden olabilir. Çin'in tarihindeki bu kültürel üstünlük anlayışı, uluslararası ilişkilerdeki dinamikleri şekillendirmiş olabilir. Bu açıdan bakıldığında Çin'in köklerinde var olan 'kültür' kavramının dış politikada oldukça önemli olduğunu söylemek mümkündür.

Geleneksel imparatorluk dönemlerinde çoğu Çin imparatoru, dünyayı "uygar" veya "barbar" olarak ikiye ayıran hiyerarşik bir bakış açısıyla görmüştür. Çin'in sadece coğrafya açısından değil, medeniyet açısından da dünyanın merkezi olduğunu ve komşu barbar ulusların ilerleyebilmeleri için Çin kültürüne adapte olmayı memnuniyetle karşılamaları gerektiğini iddia etmişlerdir. Çin, 19. yüzyıl itibarıyla maruz kaldığı olumsuzluklar nedeniyle tarihine nesnel bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Örneğin Konfüçyüsçü milliyetçiler, tarihin Konfüçyüsçü kuralları çiğneyen hükümdarlar tarafından oluşturulduğuna ve bu nedenle otantik Çin yaşam tarzına geri dönüp Konfüçyüsçü klasiğe dayalı bir ulus inşa etmenin gerekli olduğuna inanmışlardır. 1910'larda ve 1920'lerde Yeni Kültür Hareketi'ndeki liberal düşünürler bahsi geçen talihsiz olaylara neden olan geleneksel Çin kültürünü sorgulamış ve suçlamışlardır. Kültürün siyasi bir savaş alanı olduğu anlayışından yola çıkarak geleneksel veya Batı kültüründen ziyade yalnızca sosyalist kültürün çözüm olabileceği iddia edilmiştir.[5].

Tablo 1. Çin'in Büyük Stratejileri (1949–Günümüz)

Büyük Hayatta Kalma Stratejileri (1949–1989)	
Amaç: Rejime Yönelik Varoluşsal Tehditlerle Başa Çıkmak	
Üç Yaklaşım	Yaklaşımların Amacı
Çin-Sovyet ittifakı (Mao Zedong)Çin-ABD uyumu (Mao)Çin-ABD uyumu (Deng Şiaoping)	Askeri destek almak/ekonomik yardım almak Askeri destek kazanmakAskeri destek/ekonomik işbirliği kazanmak
Büyük Gençleştirme Stratejileri (1992–Günümüz)	
Amaç: Gelişmiş Bir Ülke ve Büyük Güç Olarak Yeniden Konumlanmak	
Üç Yaklaşım	Yaklaşımların Amacı
Saklan ve bekle (Deng Şiaoping)Barışçıl yükseliş (Jiang Zemin, Hu Jintao)Kültürel Çin Rüyası (Şi Cinping)	Çin'in yükselişi için zenginlik ve güç inşa edin (gözlerden uzak durun ve mevcut Batılı düzene katılın)Çin'in yükselişiyle ilgili endişeleri azaltmak (güven vermek ve mevcut düzene uyum sağlamak)Çin'in yükselişi için dünyayı şekillendirmek (güven verin, mevcut düzene alternatif bir söylem geliştirmek ve kültürel direnç)

Kaynak: Goldstein, 2020

Yukarıdaki tabloda yer alan yaklaşımların aksine Şi'nin kültürel milliyetçilik versiyonu, bir dizi açıdan diğer Çin kültürel milliyetçilik versiyonlarından farklıdır. Şi için önemli olan, Çin'in kendi egemenliğini sürdürülebilmesi ve güçlenebilmesi için bir bütün olarak adlandırılabilir kapsayıcı, soyut bir Çin kültürünün var olmasıdır. Şi'nin kültürel milliyetçiliği, yabancı sermayeye ilişkin düzenlemelerin sıklaştırılması, ülke çapında Mandarin dili kullanımının güçlendirilmesi, Çin dilinin İngilizce karşısında statüsünün geliştirilmesi, akademik olarak gelişim vb. diğer milliyetçi girişimleriyle tutarlı görünmektedir.[6].

Sonuç olarak Çin, Şi tarafından benimsenen kültürel eğilimi vurgulamak amacıyla çeşitli tanıtım etkinlikleri düzenlemektedir. Şi, kültürü aktif bir politika aracı olarak destekleyerek Çin'in modernleşmesini sağlamayı ve yönetimini geliştirmeyi hedeflemektedir. Çin'in kültürel milliyetçilik misyonu, Batı'da geniş çapta incelenmiş olsa da Asya'daki tezahürleri daha az araştırılmıştır. Şi'nin kültürel milliyetçiliği; geleneksel kültürü sahiplenme, kültürü modernleştirme ve Batı'ya meydan okuma perspektifinden okunabilir.

[1]. "How Does Xi Use Mix Of Marxism And Traditional Culture To Pursue Chinese Dream?", Xinhua News, <https://english.news.cn/20240204/d6ac2a6638c84b31a87a4dda05712cd0/c.html>, (Erişim Tarihi: 05.12.2024).

[2] Aynı yer.

[3]. "Xi Focus-Profile: Xi Jinping, man of culture", Xinhua News, <https://english.news.cn/20240201/8e74c32a0c5748ed9c0f9e53846b5224/c.html>, (Erişim Tarihi: 05.12.2024).

[4] Jason Cong Lin, "The rising China is not a 'sick man'anymore: Cultural nationalism in the Xi Jinping era." Journal of Contemporary China 33, no. 145 (2024): 83-100.

[5] Avery Goldstein, "China's grand strategy under Xi Jinping: Reassurance, reform, and resistance." International Security 45, no. 1 (2020): 164-201.

[6]. John Garrick, ve Yan Chang Bennett. "Xi Jinping Thought". Realisation of the Chinese Dream of National Rejuvenation?, China Perspectives 2018, no. 2018/1-2 (2018): 99-105.

ANKASAM ANALİZ

Trump'ın Kuzey Stratejisi: Kanada ve Grönland

Ali Caner İNCESU

2024 yılının son haftasında Donald Trump'ın Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Grönland ve Kanada'nın kontrolünü ele alması gerektiği üzerine yaptığı açıklamalar, ABD'nin uluslararası politikalarının sınırlarını yeniden şekillendirme girişimi olarak değerlendirilmektedir. Bu söylemler, ulusal güvenlik ve stratejik çıkarlar açısından önem taşıırken, aynı zamanda genişleme politikalarının bir yansıması olarak da ele alınabilir. Trump'ın açıklamalarının uluslararası hukuk, hegemonya, ekonomik çıkarlar ve jeopolitik strateji bağlamında nasıl değerlendirilebileceği, yalnızca ABD'nin değil, küresel düzenin mevcut dinamiklerini anlamak açısından da önemlidir.

Grönland, coğrafi konumu ve sahip olduğu doğal kaynaklar nedeniyle uzun süredir küresel güçlerin ilgisini çekmektedir. ABD'nin Grönland'daki Pituffik Uzay Üssü gibi askeri varlıkları, bölgenin stratejik önemini vurgulamaktadır. Grönland, Atlantik ve Arktik Okyanusları arasında yer alan konumuyla ABD'nin hem Avrupa hem de Asya yönündeki askeri ve ticari faaliyetlerinde kritik bir lojistik noktayı oluşturmaktadır. Ayrıca Grönland'ın yeraltı kaynakları, özellikle nadir toprak elementleri, ABD'nin teknoloji ve savunma sanayisinde dışa bağımlılığını azaltma hedefleri doğrultusunda büyük bir cazibe kaynağı olarak görülmektedir.

Trump'ın Grönland'e ilişkin açıklamaları, ABD'nin jeopolitik hedeflerini gerçekleştirme çabasının bir parçası olarak öne çıkmaktadır. Trump, 2019 yılında da Grönland'i satın almaya yönelik benzer ifadeler kullanmış, ancak bu teklif Danimarka tarafından "absürt" olarak nitelendirilmiştir.[1]. Bu teklifin ardından Trump, Danimarka'ya yapmayı planladığı devlet ziyaretini iptal etmiştir. 2024 yılında ise Grönland üzerindeki söylemlerini daha kapsamlı bir ulusal güvenlik gerekçesiyle yeniden gündeme getirmiştir. Ancak Grönland Başbakanı Múte Egede'nin "satılık değiliz" açıklaması, Trump'ın bu hedefinin uluslararası hukuk çerçevesinde ciddi bir dirençle karşılaşacağını göstermektedir. [2]. Trump, Grönland'e ilişkin yaptığı açıklamalara benzer şekilde Kanada için de ulusal güvenlik ve stratejik kontrol arayışını vurgulayan ifadeler kullanmıştır.

Trump'ın Kanada'yı ABD'nin 51'inci eyaleti yapma önerisi, ABD-Kanada ilişkilerinde alışılmadık bir söylem olarak dikkat çekmektedir. Trump'ın bu açıklamaları, ekonomik refah vaatleri ve askeri koruma teklifleriyle desteklenmiş olsa da Kanada Başbakanı Justin Trudeau ve diğer Kanada liderleri tarafından ciddiye alınmamaktadır. Ancak bu tür söylemler, Trump'ın komşu ülkeler üzerinde hegemonik bir baskı kurma niyetini ve ABD'nin ekonomik çıkarlarını genişletme arzusunu açıkça göstermektedir. Kanada bağlamında bu söylemler, ABD-Kanada ilişkilerindeki hassas dengeyi tehdit etme potansiyeli taşımaktadır. Kanada, ABD'nin en büyük ticaret ortaklarından biri olup iki ülke arasındaki ekonomik bağlar derin ve kapsamlıdır. Trump'ın bu tür söylemleri, ekonomik ve askeri işbirliğini zorlaştırabilecek siyasi gerilimler yaratabilmektedir. Kanada'nın sınır güvenliğini artırma adımları, Trump'ın söylemlerine dolaylı bir yanıt olarak nitelendirilebilir.

Trump'ın Grönland ve Kanada üzerindeki açıklamaları, yalnızca stratejik çıkarların bir yansıması değil, aynı zamanda bir güç gösterisi ve hegemonya iddiası olarak yorumlanabilir. Trump, "Amerika'yı Yeniden Harika Yap" sloganıyla tanımlanan dış politikası çerçevesinde, ABD'nin küresel sistemdeki üstünlüğünü yeniden tesis etme hedefini ön plana çıkarmaktadır. Bu bağlamda Trump'ın Grönland'i satın alma ve Kanada'yı bir eyalet yapma söylemleri, ABD'nin gücünü yeniden tanımlama ve uluslararası ilişkilerde öngörülemezlik yaratma stratejisi olarak değerlendirilmektedir.

Bu strateji, Trump'ın "çılgın adam teorisi" olarak adlandırılan yaklaşımına uygun bir şekilde öngörülemezliği ve kaosu bir diplomatik araç olarak kullanma niyetini ortaya koymaktadır. Uluslararası ilişkilerde bu tür bir strateji, diğer devletlerin ABD'nin gerçek niyetleri konusunda kafa karışıklığı yaşamalarına neden olabilmekte ve bu durum ABD'ye müzakere masasında avantaj sağlayabilmektedir.

Trump'ın söylemleri, uluslararası hukuk ve egemenlik ilkeleriyle doğrudan çatışmaktadır. Grönland, Danimarka'nın bir parçası olan özerk bir bölgedir ve bu tür bir bölgenin satın alınması ya da kontrol altına alınması, uluslararası toplum tarafından kabul edilemez bir müdahale olarak değerlendirilebilmektedir. Benzer şekilde Kanada'nın egemen bir devlet olarak ABD'ye bağlanması fikri, uluslararası düzenin temel ilkelerine aykırıdır. Bu tür söylemler, ABD'nin müttefikleriyle ilişkilerini tehlikeye atabilecek ve uzun vadede küresel sistemde istikrarsızlık yaratabilecek bir tehdit olarak değerlendirilmektedir.

Trump'ın bu söylemleri, yalnızca siyasi değil, aynı zamanda ekonomik etkiler yaratma potansiyeline sahiptir. Grönland'ın doğal kaynakları üzerindeki Amerikan kontrolü, küresel teknoloji ve enerji piyasalarında büyük bir etkiye sahip olabilmektedir. Kanada'ya yönelik söylemler ise Kuzey Amerika'daki ekonomik işbirliğini zedeleme riski taşımaktadır. ABD-Kanada-Meksika Anlaşması (USMCA) gibi ticari düzenlemelerin geleceği, bu tür söylemlerle belirsizlik altına girebilmektedir.

Jeopolitik açıdan Trump'ın söylemleri, ABD'nin Çin ve Rusya'ya karşı pozisyonunu güçlendirme stratejisi olarak da değerlendirilmektedir. Arktik bölgesindeki Çin ve Rusya etkisini dengeleme çabaları, ABD'nin bu bölgede daha aktif bir rol üstlenmesini gerektirirken, Grönland üzerindeki söylemler bu stratejinin bir parçası olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum, ABD'nin bölgedeki jeopolitik çıkarlarının önemini daha da artırmaktadır.

Trump'ın Grönland ve Kanada üzerine yaptığı açıklamalar, yalnızca bireysel bir liderin söylemleri değil, aynı zamanda ABD'nin küresel sistemdeki yerini yeniden şekillendirme girişimi olarak yorumlanabilir. Bu söylemler, ulusal güvenlik, ekonomik çıkarlar ve stratejik hegemonya hedefleriyle bağlantılıdır. Ancak bu tür ifadeler, uluslararası hukuk ve istikrar açısından ciddi riskler taşımaktadır. Trump'ın bu söylemleri, aynı zamanda müttefik ülkelerle ilişkilerde gerginlik yaratma potansiyeline sahiptir.

Trump'ın yaklaşımı, uluslararası ilişkilerde öngörülemezlik ve güç kullanımı stratejilerinin bir örneği olarak ele alınabilir. Ancak bu tür söylemlerin uzun vadede ABD'nin müttefikleriyle ilişkilerini zayıflatma ve küresel sistemde istikrarsızlık yaratma potansiyeli bulunmaktadır. Grönland ve Kanada gibi bölgeler üzerindeki söylemler, yalnızca ABD'nin değil, uluslararası toplumun da bu tür genişleme politikalarına karşı net bir tutum sergilemesini gerektirmektedir. Bu tür ifadeler hem ABD'nin dış politikasını hem de küresel düzenin geleceğini şekillendirebilecek önemli sonuçlar doğurabilir.

[1] "Danish PM Says Idea of Selling Greenland to U.S. Is Absurd", Euronews, www.euronews.com/2019/08/18/danish-pm-says-idea-of-selling-greenland-to-us-is-absurd, (Erişim Tarihi: 05.01.2025).

[2]. Armstrong, Kathryn. "Greenland Again Tells Trump It Is Not for Sale", BBC News, www.bbc.com/news/articles/c791xy4pllqo, (Erişim Tarihi: 05.01.2025).

BASINDA ANKASAM

08 Ocak 2025

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, TRT Türkiye'nin Sesi Radyosu'nda!

12 Ocak 2025

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, Akit TV'de!

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi'nin son sayısı yayımlanmıştır. Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, Ideal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ CİLT VIII, SAYI I

ANKASAM BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ CİLT VIII, SAYI I

